

Nr 50.

Ankom till riksdagens kansli den 27 maj 1932 kl. 4 e. m.

*Bevillningsutskottets betänkande, i anledning av väckta motioner om
ändrade bestämmelser rörande tillverkning av brännvin.
(2:a avd.)*

Till bevillningsutskottets behandling hava hänvisats följande inom riksdagen väckta motioner, avseende ändrade bestämmelser rörande tillverkning av brännvin, nämligen

1) de likalydande motionerna nr 244 i första kammaren av herr *Alexander Nilsson* m. fl. och nr 342 i andra kammaren av herr förste vice talmannen *Nilsson* m. fl., i vilka motioner hemställts, »att riksdagen ville besluta följande förändrade lydelse av 13 § 3 mom. i 1917 års rusdrycksförsäljningsförordning:

Partihandelsbolag må inköpa spritdrycker, som framställts ur avfalls-
lut vid sulfitecellulosatillverkning, allenast i den utsträckning och under
de villkor, Konungen för varje år bestämmer, *samt med iakttagande av
att av dylika spritdrycker icke må beredas för förtäring avsett brännvin.*
Ansökan om tillstånd till inköp av sådana spritdrycker skall göras före
september månads utgång året innan det, som tillståndet avser».

2) motionen nr 359 i andra kammaren av herr *Hammarlund*, däri hem-
ställts, »att riksdagen ville besluta följande tillägg till förordningen an-
gående tillverkning och beskattning av brännvin den 11 juni 1926 (Sv.
förf.-saml. nr 207):

13 §.

1. I annat bränneri — — — vid samma timme.

2. I jästbränneri må — — — ren pressad jäst; dock att i samman-
hang med pressjästberedning brännvin icke må framställas till större
myckenhet än sammanlagt högst 3,500,000 liter av normal styrka för helt
tillverkningsår räknat. Med brännvin av normalstyrka förstås brännvin
som vid + 15 grader Celsii termometer innehåller femtio volymprocent
alkohol.»

3) motionen nr 44 i andra kammaren av herr *Björklund* m. fl., i vilken
hemställts, »att riksdagen ville hos Kungl. Maj:t anhålla om igångsät-
tande snarast möjligt av en utredning rörande möjligheterna för en så-
dan omläggning av brännerirörelsen, att de ur nämnda rörelse härfly-

tande fördelarna kunde komma den jordbrukande befolkningen i de av rörelsen berörda orterna mera allmänt tillgodo».

Utskottet.
Återblick.

Genom tillkomsten av den nu gällande förordningen av den 11 juni 1926 (nr 207) angående tillverkning och beskattning av brännvin erhöll lagstiftningen i detta ärende en gestaltning, som betingades dels av den under åren dessförinnan genomförda organisationen av rusdrycksförsäljningen, dels ock av inträdda nya förhållanden inom spritindustrien.

Under de ingående utredningar, som föregingo utfärdandet av 1926 års förordning, gjordes bland annat frågorna om lantbruksbränneriernas ställning, sulfitspritens användning till förtäringssändamål samt brännvinstillverkningen i samband med pressjästberedning till föremål för närmare undersökningar. I skrivelse nr 175 anhöll sålunda 1919 års riksdag, att Kungl. Maj:t måtte, efter utredning av de med sulfitspritens användande till förtäringssändamål sammanhängande spörsmål, låta utarbета och för riksdagen framlägga förslag till sådana ändrade bestämmelser angående tillverkning av brännvin, som utredningen kunde föranleda. Den av riksdagen begärda utredningen uppdrogs åt inom finansdepartementet särskilt tillkallade sakkunniga, vilka enligt givna direktiv såsom huvuduppgift hade att undersöka, på vad sätt framställning av brännvin i fortsättningen skulle få bedrivas. Dittills hade användande av alla slags råämnen varit medgivet; och största delen av allt inom landet tillverkat brännvin hade framställts ur potatis, spannmål, melass och betor. Vad som borde upptagas till undersökning vore, huruvida ur olika synpunkter användande av dessa och likartade råämnen alltjämt borde medgivas. Härvid skulle beaktas å ena sidan, huruvida avsättningsmöjligheter för sulfitsprit komme att förefinnas, därest brännvinstillverkning ur potatis m. fl. jordbruksprodukter bleve i större eller mindre utsträckning alltjämt tillåten, och å andra sidan, huruledes, efter ett förbud mot eller en kvantitetsbegränsning av tillverkningen ur dylika produkter, andra avsättningsmöjligheter kunde beredas för det i vissa landsdelar uppkommande överskott å potatis och andra tidigare som råvaror för brännvinstillverkning producerade jordbruksalster.

De sakkunnigas utredning utmynnade i ett principuttalande, som innebar, att sulfitspriten skulle i konkurrensavseende jämföras med sprit av jordbruksprodukter samt att tillverkningen av sistnämnda sprit skulle regleras och begränsas i syfte att möjliggöra en fortsatt avveckling i framtiden. De för tillverkning av brännvin medgivna råämnena skulle inskränkas till potatis samt avfallslut vid sulfitecellulosatillverkning, varjämte tillverkning av brännvin i sammanhang med pressjästberedning alltjämt skulle vara medgiven. Spannmål — annorledes än för maltberedning — betor och melass skulle alltså icke få användas för brännvinsframställning. I den föreslagna provisoriska lagstiftningen, avsedd att gälla tillverkningsåren 1920/1921 och 1921/1922, sattes den myckenhet po-

tatisbrännvin, som finge tillverkas, till 10,000,000 liter. Förslaget framfördes i princip oförändrat av Kungl. Maj:t i proposition nr 348 till 1920 års riksdag, vilken proposition i huvudsak tillstyrktes av bevillningsutskottet. Riksdagens kamrar stannade emellertid i olika beslut i frågan, som därmed alltså hade förfallit. Riksdagen antog däremot framlagt förslag till förordning, som avsåg att möjliggöra användandet av sulfitsprit till förtäringbrännvin.

I fråga om tillverkningen av brännvin i sammanhang med pressjästberedning beslöts vid 1923 års riksdag en begränsning till 4.5 miljoner liter för tillverkningsår. Enligt beslut vid 1924 och 1925 års riksdagar begränsades maximikvantiteten av det jästbrännvin, som finge framställas under vardera av tillverkningsåren 1924/1925 och 1925/1926, ytterligare till 3.5 miljoner liter.

Tillverkning här i riket av brännvin, som regleras genom brännvinstillverkningsförordningen, sker företrädesvis på tre olika vägar, nämligen i de s. k. lantbruksbrännerierna, i jästfabriker i sammanhang med pressjästberedning samt vid sulfitecellulosafabrikation ur därvid uppkommen avfallslut. Såsom råämnen användas i huvudsak i lantbruksbrännerierna. potatis, melass eller betor ävensom spannmål, och i jästbrännerierna melass. För rätt att inrätta nytt bränneri erfordras tillstånd av Kungl. Maj:t. I lantbruksbrännerier må tillverkning av brännvin pågå allenast under oktober—april, medan någon sådan tidsbegränsning icke gäller för jäst- eller sulfitbränneri. I motsats till vad gäller lantbruks- och sulfitbränneri har i fråga om jästbränneri föreskrivits särskild begränsning beträffande den myckenhet brännvin, som där må tillverkas.

I fråga om möjligheterna till avsättning av det tillverkade brännvinet äro de olika slagen av brännerier principiellt likaberättigade. Emellertid äger tillverkare enligt 21 § brännvinstillverkningsförordningen förfoga över av honom tillverkat brännvin allenast för försäljning till partihandlare med rusdrycker, till partihandlare med skattefri sprit samt såsom motorsprit och för export. I fråga om sulfitspriten gäller dock en särskild bestämmelse. Enligt den ovannämnda provisoriska lagstiftningen angående försäljning av sulfitsprit till reningsverk hade såsom villkor för dylik försäljning uppställts, att behovet av skattefri sprit för tekniskt ändamål först skulle vara tillgodosett, innan överskottet av sulfitsprit finge försäljas till reningsverk. Kungl. Maj:t hade på grund härav haft att för varje år bestämma den myckenhet, som fått försäljas. Härmed avsågs att i överensstämmelse med ett bland syftena med 1918 års förordning angående handel med skattefri sprit säkerställa tillgången av prisbillig skattefri sprit för tekniska och industriella ändamål. Stadgan det om denna Kungl. Maj:ts bestämmanderätt, som sålunda icke, på sätt förutsattes i en av motionerna, tillkommit för att gynna avsättningen av lantbruksprodukter till brännvinstillverkning, ansågs med hänsyn till

*Gällande
bestämmelser
m. m.*

sitt ovannämnda syfte böra bibehållas i den nya brännvinslagstiftningen och har influerat såsom tillägg till 13 § i 1917 års rusdrycksförsäljningsförfordning.

Medan av lantbruks- och jästbrännerierna framställt brännvin försäljes uteslutande till partihandlare med rusdrycker, vinner den ojämförligt största delen av sulfitspriten avsättning till partihandlare med skattefri sprit. Av den kvantitet brännvin, som försäljes till partihandlare med rusdrycker, användes årligen en icke ringa mängd till tekniskt bruk. Sålunda användes år 1931 av den utav aktiebolaget Vin- & spritcentralen inköpta brännvinskvantiteten, tillhopa 26.428 miljoner liter, 5.455 miljoner liter till tekniskt bruk, därav 3.528 miljoner liter framställda av jordbruksprodukter och 1.927 miljoner liter av sulfitsprit, medan 20.973 miljoner liter användes till framställande av brännvin för förtäring, därav 19.600 miljoner liter av jordbrukssprit och 1.373 miljoner liter av sulfitsprit. Samtliga siffror avse brännvin av normalstyrka motsvarande 50 procent alkoholstyrka.

*Begränsning
av den
myckenhet
jästsprit som
må fram-
ställas.*

Såsom nämnts gäller beträffande tillverkningen i jästbränneri viss kvantitetsbegränsning, i det att icke större myckenhet brännvin av normalstyrka får framställas under tillverkningsåret, som räknas från och med klockan tolv på dagen första helgfria dag i oktober, än att mot 60 liter brännvin svara 100 kilogram tillverkad ren pressad jäst. I proposition nr 217 till 1926 års riksdag hade Kungl. Maj:t såsom kvantitetsbegränsning för tillverkning av jästbrännvin föreslagit en myckenhet av 80 liter brännvin per 100 kilogram pressjäst. I sitt i anledning av propositionen avgivna betänkande nr 44 anförde bevillningsutskottet, att den av utskottet föreslagna myckenheten av 60 liter brännvin per 100 kilogram pressjäst torde medgiva tillverkning av ungefärligen samma kvantitet jästsprit, som finge framställas under tillverkningsåret 1925—1926. Då möjligheten att anpassa tillverkningen efter den föreskrivna begränsningen givetvis vore vida större, genom att denna gjordes för framtiden bestående och beroende av den tillverkade jästmängden, än vid en tillfällig och absolut begränsning, syntes det sannolikt, att jästfabriker, som arbetat enligt de äldre tillverkningsmetoderna, icke skulle framdeles såsom tidigare uppgivits hava förekommit bliva nödsakade att mot slutet av tillverkningsåret låta jästluten utrinna utan att kunna tillvarataga densamma. Därest emellertid för någon fabrikant skulle uppstå ekonomiska eller drifttekniska svårigheter att med tillämpning av den av utskottet föreslagna begränsningsföreskriften framställa jäst av bästa kvalitet, syntes en sådan lagändring böra äga rum, att ur den överskjutande avfallsluten sprit finge framställas för tekniskt och industriellt bruk. Då den inhemska jästförbrukningen fluktuerade jämförelsevis ringa, borde framdeles icke några större rubbningar uppkomma i den inbördes proportionen mellan jästspriten, å ena sidan, samt jordbruksspriten och sulfitspriten, å den andra. Utskottet hade emellertid velat uttala att,

därest i framtiden jäst komme att tillverkas för export, någon ökning av den kvantitet jästsprit, som finge försäljas till partihandlare med rusdrycker, icke borde av sådan anledning komma till stånd.

I de likalydande motionerna nr 244 i första kammaren och nr 342 i andra kammaren hemställes, att i 13 § 3 mom. i kungl. förordningen den 14 juni 1917 (nr 340) angående försäljning av rusdrycker måtte införas ett stadgande om förbud för i nämnda förordning omförmält partihandelsbolag (aktiebolaget Vin- och spritcentralen) att av sprit, som framställts ur avfallslut vid sulfitecellulosatillverkning bereda för förtäring avsett brännvin. I motiveringen framhålles, att en dylik åtgärd hade till syfte vinnandet av en förbättrad ställning för jordbrukarna i de delar av vårt land, där brännvinstillverkning av lantbruksprodukter bedreves. Potatisodlingen vore inom jordbruket av stor betydelse med hänsyn till att de magra sandjordarna kunde utnyttjas, och särskilt framträdande bleve denna betydelse, då odlingen förenades med potatisens förädling till brännvin. Därvid bereddes odlarna säker avsättning för sin vara utan kostnader för sortering av densamma. Den förnämsta betydelsen låge dock i den värdefulla biprodukt, dranken, som erhöles vid brännvinstillverkningen och med vars tillhjälp jordbrukarna kunde hålla kreatursbesättningar av storlek, som eljest ej vore möjlig och varigenom även ifrågavarande sandjordar kunde hållas i hög kultur. På de i södra Sverige, särskilt i Kristianstads län men även i Malmöhus, Blekinge och delvis i Skaraborgs län, befintliga sandjordarna utgjorde potatis den viktigaste kulturväxten. Ett nedläggande av potatisodlingen skulle betyda en väsentlig försämring av jordbrukets nettoavkastning i dessa trakter, medan en ökning komme att avsevärt förbättra det ekonomiska resultatet samt skapa nya arbetstillfällen. För åstadkommande av en ökad bränning av potatis borde genomföras en sådan ordning, att all den sprit, som avsåges för förtäringssändamål, komme att härröra från jordbruket, varemot sulfitspriten, varav enligt uppgift år 1931 försåls omkring 1,9 miljoner liter å 50 procent till förtäringssändamål, icke längre skulle få disponeras för sådan användning utan i stället reserveras för industriella och tekniska syften. En överflyttning av tillverkningen av nämnda kvantitet brännvin från sulfitbrännerierna till lantbruksbrännerierna betydde en ökning i de senares tillverkning av 9,5 procent och en minskning i sulfitbränneriernas tillverkning av omkring 6 procent. Denna minskning skulle dock kompenseras genom bifall till samtidigt väckta motioner (I:255 och II:343) om ökad användning av motoralkohol.

Motionen nr 44 i andra kammaren utmynnar i en hemställan, att riksdagen ville hos Kungl. Maj:t anhålla om igångsättande snarast möjligt av en utredning rörande möjligheterna för en sådan omläggning av brännerirörelsen, att de ur nämnda rörelse härflytande fördelarna kunde komma

Motionerna.

den jordbrukande befolkningen i de av rörelsen berörda orterna mera allmänt till godo.

I motiveringen framhålles den stora betydelse, som avsättningen av potatis för brännvinstillverkning ägde för jordbruket icke minst därigenom att det pris, som betingades för bränneripotatisen, vore högre än som kunde påräknas för annan s. k. fabrikspotatis. Genom den monopolställning, som brännerierna på grund av gällande lagstiftning kommit att intaga, hade emellertid de ekonomiska fördelarna av tillverkningsrättigheterna blivit förbehållna ett fåtal, medan den stora massan av jordbrukare icke kunde draga samma nytta av brännerihanteringen. Missnöjet med det nuvarande tillståndet hade blivit allt större bland jordbrukarna. Motionärerna hade verkställt en undersökning rörande detta missnöjes omfattning samt orsakerna till detsamma. Missnöjet vore starkt utbreddt. Dess orsaker bestode i huvudsak däri, att man ansåge det orättvist, att icke jordbrukarna i allmänhet finge leverera potatis till bränneriet i orten utan att detta i stället skulle vara förbehållet det privilegierade fåtal, som bestode av delägarna i bränneriet och av dessa gynnade personer. Att obiligheten i nämnda förhållande syntes så stor, berodde givetvis därpå, att de fördelaktiga priserna på bränneripotatis vore orsakade av statsmonopolet på rusdryckshandeln och att man funne det upprörande, att en statsåtgärd på dylikt sätt skulle tillföra en liten grupp av de bättre ställda fördelar, som flertalet icke erhöle. Därjämte klagades över det pris, utomstående leverantörer erhöle för sin potatis vid försäljning till bränneri. Visserligen hade bränneriidkareföreningen sökt råda bot härför genom att bestämma det pris, som skall betalas för bränneripotatis. Detta pris motsvarade likväl icke, vad bränneriägarna kunde beräkna för sin egen i bränneriet avverkade potatis. Enligt uppgift vore det även mera sällan, som det av bränneriidkareföreningen föreskrivna priset lojalt tillämpades.

Motionärerna anse vidare, att det borde tillses, att brännerirörelsen så förlades, att den bleve till fördel för jordbrukarna i de trakter, där odling av fabrikspotatis vore mest betydelsefull. Befunnes en koncentration av brännerirörelsen nödvändig, borde övervägas, huruvida icke en nedläggning av melass- och sockerbetsbrännerierna borde komma till stånd samt huruvida icke de brännerier, som vore förlagda till ort, där odling av fabrikspotatis varken vore lämplig eller förekomme i nämnvärd omfattning, kunde nedläggas. Utredningen borde även omfatta en förnyad prövning av jästbränneriernas och sulfitbränneriernas rätt att tillverka brännvin för konsumtionsändamål.

I den i andra kammaren väckta motionen nr 359 hemställes, att riksdagen måtte besluta om sådan ändring av 13 § i gällande förordning angående tillverkning och beskattning av brännvin, att den kvantitet brännvin, som finge tillverkas i samband med pressjästberedning, begränsades till sammanlagt 3.5 miljoner liter av normalstyrka för år. Den nuvarande regleringen av sagda brännvinstillverkning, som innebure, att brännvin

finge tillverkas i viss relation till framställningen av pressad jäst — högst 60 liter brännvin av normalstyrka å 100 kilogram jäst — hade medfört en stegring av den vid jästbrännerierna framställda myckenheten brännvin. 1925 års riksdag hade begränsat tillverkningen av jästbrännvin till 3 miljoner liter för år, men genom nuvarande bestämmelse hade tillverkningen för år 1931 uppgått till omkring 5 miljoner liter. Ett dylikt resultat kunde icke hava varit avsikten med den av 1926 års riksdag beslutade bestämmelsen i ämnet, och den ökade jästbrännvinstillverkningen försvärade i hög grad avsättningen av potatis.

Över ifrågavarande motioner har bevillningsutskottet i grundlagsenlig ordning inhämtat utlåtande av kontrollstyrelsen. På anmodan av styrelsen hava vidare aktiebolaget Vin- & spritcentralen, aktiebolaget Svensk sprit, Svenska jästfabriksaktiebolaget och Upsala ångqvarns aktiebolag ävensom Sveriges bränneriidkareförening avgivit yttranden över motionerna. Därjämte har Svenska cellulosaaföreningen inkommit med en skrift i ämnet, vilken liksom nyssnämnda yttranden överlämnats av kontrollstyrelsen till bevillningsutskottet.

Yttranden.

Kontrollstyrelsens utlåtande — utom i vad detsamma innefattar redogörelse för motionernas innehåll samt för bestämmelserna på förevarande område — fogas i avtryck såsom bilaga I vid detta betänkande. I detta utlåtande har styrelsen därjämte i sammanhang med redogörelsen för gällande bestämmelser för brännvinstillverkningen uttalat att, då riksdagen avslagit det år 1920 framlagda förslaget om inskränkning i annan brännvinstillverkning till förmån för tillverkningen av sulfitsprit och jästsprit — de sistnämnda slagen av tillverkning grundade sig som bekant på spritframställning ur mer eller mindre värdelösa avfallsprodukter — hade den utslagsgivande faktorn otvivelaktigt varit den uppfattningen, att de olika slagen av sprit skulle i lika mån få göra sig gällande i marknaden. Mellan brännvin, framställt av renad sulfitsprit, och brännvin, framställt av potatis, skulle sålunda råda fri konkurrens.

Aktiebolaget Vin- & spritcentralens yttrande fogas i avtryck som bilaga II vid utskottets betänkande.

De i motionerna framställda yrkandena hava i övriga yttranden i ärendet icke vunnit stöd i annan mån än att bränneriidkareföreningen tillstyrkt bifall till förslaget om förbud mot tillverkning av sulfitsprit för förtäringssändamål.

Med de i motionerna berörda spörsmålen sammanhänga nära frågorna, till vilka priser olika slag av råbrännvin och råsprit vinna avsättning samt vilka priser lantbruks- och jästbrännerierna hava att erlægga för de viktigaste vid tillverkningen använda råämnena nämligen potatis och melass.

Prisuppgifter.

Enligt uppgift i aktiebolaget Vin- & spritcentralens förvaltningsberät-

telse för år 1931 utgör den råbrännvinskvantitet, bolaget har att mottaga från lantbruksbrännerierna under kampanjen 1931/1932, 20 miljoner normalliter. Priset har avtalats så, att det under hela kampanjen utgör:

för potatisbrännvin	33	öre
» betråbrännvin	31	»
» melassråbrännvin	29.2	» .

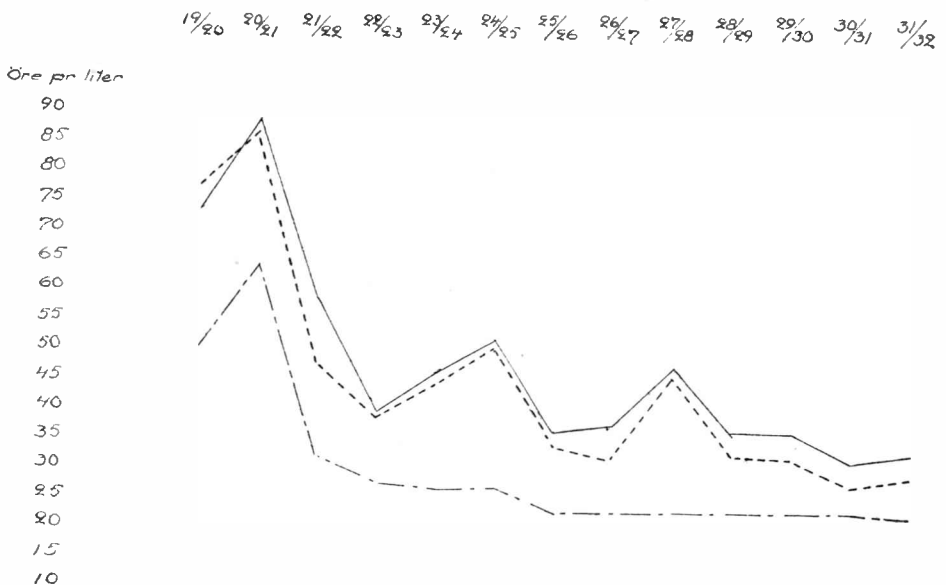
Priset för jästråbrännvin har för samma tillverkningsår bestämts till 29.2 öre, och priset för sulfitråbrännvin utgör för närvarande 22.7 öre, allt för liter av normalstyrka.

Priset å till aktiebolaget Skattefri sprit levererad sulfitråsprit utgör för närvarande enligt av bolaget lämnad uppgift omkring 16.6 öre och för motorsprit 12.5 öre för liter av normalstyrka.

På sätt kontrollstyrelsen anført är det svenska brännvinspriset betydligt högre än världsmarknadspriset, vilket för närvarande utgör fritt Hamburg omkring 15 öre för liter rektificerad vara av normalstyrka. Enligt uppgift, som lämnats av Svenska jästfabriksaktiebolaget, är priset å jästråbrännvin i Danmark 22.5 öre och i Norge 20 öre för liter av normalstyrka¹ och understiger sålunda ej blott priset å jästråbrännvin utan även å till förtäring avsett sulfitråbrännvin här i landet.

Jämförelse mellan pris å potatisråbrännvin, jästråbrännvin och sulfitråbrännvin tillverkningsåren 1919/20—31/32.

(Erlagt av A.-B. Vin- & spritcentralen.)

Potatisråbrännvin ——— Jästråbrännvin - - - - - Sulfitråbrännvin - · - - - -

¹ Priset å jästråbrännvin i Norge har enligt från norsk myndighet under hand lämnad uppgift numera sjunkit till 17,5 öre för liter av normalstyrka.

Prisen å brännvin hava emellertid under de senare åren varit i sjunkande närmast beroende på att jämväl potatisprisen nedgått. Å sid. 8 in-tagna jämförelse utvisar de pris Spritcentralen från och med tillverknings-året 1919/1920 erlagt för råbrännvin av normalstyrka exklusive tillverk-ningsskatt.

Av berörda jämförelse framgår, hurusom prisen å jästråbrännvin nära följa prisen å potatisråbrännvin, medan prisen å sulfitråbrännvin, särskilt under de senaste åren, varit i stort sett stillastående.

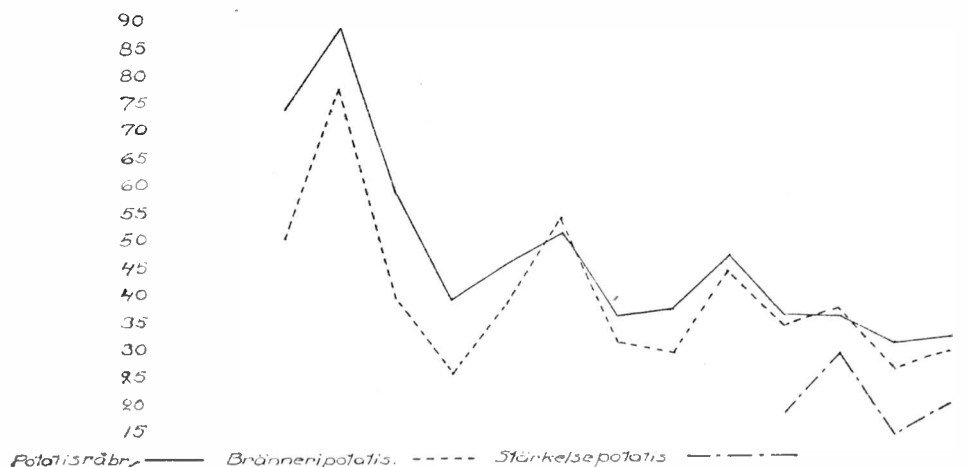
Enligt gällande avtal mellan Spritcentralen och Sveriges bränneri- idkareförening u. p. a., till vilken landets samtliga lantbruks- och jäst- brännerier äro anslutna, skall till grund för prisbestämningen å potatis- råbrännvin läggas prisen för arbetskraft samt för de för bränningen nödiga råvaror och förnödenheter ävensom konstaterade administrations- och tillverkningskostnader vid ett välskött potatisbränneri med en un- der kampanjen fullt utnyttjad sammanhängande tillverkningstid av minst 80 dagar samt en daglig avverkning av 150 hektoliter potatis och 700 kilo- gram mälad säd. Vid kalkylens upprättande skall därjämte inräknas 5 procent årlig avskrivning på ett antaget värde för brännerifastigheten av 40,000 kronor och för bränneriets maskiner och inventarier av 20,000 kronor ävensom 8 procent avkastning å det sålunda för fastigheten och inventarierna tillsammans beräknade kapitalet av 60,000 kronor.

Jämförelse mellan pris å potatisråbrännvin, bränneripotatis¹ och stärkelsepotatis under tillverkningsåren 1919/20—31/32.

¹ För åren till och med 1924/25 enligt den officiella statistiken och för de följande åren enligt av A.-B. Vin- & spritcentralen beräknade pris.

² Enligt uppgift av A.-B. Vin- & spritcentralen erlagt medelpris vid 18 stärkelsefabriker.

Potatisråbr. öre pr liter	Potatis kr. pr 10 hl.	19/ 20	20/ 21	21/ 22	22/ 23	23/ 24	24/ 25	25/ 26	26/ 27	27/ 28	28/ 29	29/ 30	30/ 31	31/ 32
------------------------------	--------------------------	-----------	-----------	-----------	-----------	-----------	-----------	-----------	-----------	-----------	-----------	-----------	-----------	-----------

Priset för jästråbrännvin bestämmes sålunda, att detsamma i renad form kommer att betinga Spritcentralen samma kostnad som potatisråbrännvin i renad form, varvid hänsyn jämväl skall tagas till den mera begränsade användning, det renade jästbrännvinet må äga. Priset för betråbrännvin och melassråbrännvin skall beräknas enligt samma grunder, som gälla beträffande jästråbrännvin.

Till följd av nu nämnda prissättningsförfarande följer priset å råbrännvin, framställt av lantbruksprodukter, nära växlingarna i potatisprisen. Detta belyses närmare av å sid. 9 intagna jämförelse mellan priserna å potatisråbrännvin och bränneripotatis. Å jämförelsen har jämväl angivits det medelpris, som enligt uppgift under åren 1928—1931 erlagts vid 18 stärkelsefabriker.

Vad angår jästbrännerierna, där såsom råvara användes melass, har följande jämförelse upprättats mellan prisen å denna råvara samt den färdiga produkten. Jämförelsen belyser jämväl den år från år växlande marginalen i prisen å råvara och produkt inom melassbrännerierna.

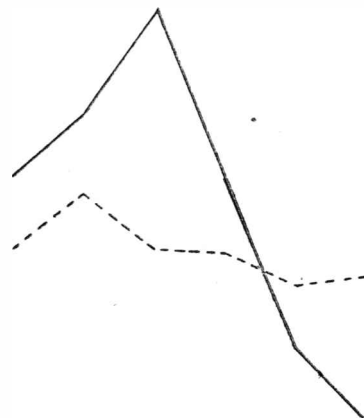
Jämförelse mellan pris å melass, fritt vid jästbrännerierna och pris å jästråbrännvin, tillverkningsåren 1926/27—31/32.

(Erlagt av A.-B. Vin- & spiritcentralen.)

Melass	Jästråbr.	26/27	27/28	28/29	29/30	30/31	31/32
Öre pr kg.	Öre pr liter						

14
13 50
13
12 50
12
11 50
11
10 50
10
9 50
9
8 50
8
7 50
7

50
45
40
35
30
25
20
15
10
5

Melass ——— Jästråbrännvin - - - - -

Under tillverkningsåret 1928/1929, då melasspriset översteg 13 öre för kilogram, var priset å jästråbrännvin — uppenbarligen till följd av jämförelsevis låga potatispris — icke högre än 33.1 öre för liter. Ehuru melasspriset för närvarande endast uppgår till mellan 7 och 8 öre för kilogram samt sålunda är omkring 6 öre lägre än under berörda tillverkningsår, har priset å jästråbrännvin, för vars framställande kan beräknas åtgå något mer än två kilogram melass per liter, sjunkit med endast 3.9 öre. Berörda tillverkningsår framställdes, trots det ofördelaktiga priset å råvaran, 4,872,000 liter jästråbrännvin, motsvarande 56 liter per 100 kilogram tillverkad jäst.

Härjämte lämnas följande uppgift å de priser, som erlagts för olika slag av förtäringråbrännvin och fabrikspotatis i Sverige från och med år 1919, ävensom under hösten åren 1924—1931 i Hamburg noterade pris å exportbrännvin, beräknat i liter av normalstyrka:

Uppgift å de pris, som erlagts för olika slag av råbrännvin (liter per normalstyrka) samt potatis åren 1919—1932.

Tillverknings- år	Av aktiebolaget Vin- & spritcentralen erlagt pris för brännvin, öre per liter					Notering av pris å export- brännvin i Hamburg, liter av nor- malstyrka i öre, under hösten åren 1924—1931	Pris å fabrikspotatis kr. pr hl under höstkampanjen åren 1919—1931, leve- rerad till	
	Potatis- brännv.	Bet- brännv.	Melass- brännv.	Jäst- brännv.	Sulfit- brännv.		brännerier ¹	stärkelsefab- riker ²
1919/1920 ...	74.8	—	—	78	50.8	—	5.12	—
1920/1921 ...	89	—	63.8	86.9	64.3	—	7.82	—
1921/1922 ...	59.1	—	50	47.9	32.7	—	4.01	—
1922/1923 ...	40	40	35	38.9	28.4	—	2.69	—
1923/1924 ...	46.6	46.6	37	44.4	27.3	—	3.99	—
1924/1925 ...	52.1	52.1	33.7	50.9	27.9	12	5.57	—
1925/1926 ...	36.5	36.5	31	34.7	23.7	15	3.25	—
1926/1927 ...	38.2	36.5	32	32.8	23.6	15.7	3.00	—
1927/1928 ...	48	46	42	40.6	23.6	20.5	4.50	—
1928/1929 ...	37.4	33	34	33.1	23.6	19.3	3.52	2.47
1929/1930 ...	37	35	32.9	32.7	23.6	19.9	3.75	3.02
1930/1931 ...	32	30	28.2	28.2	23.6	16.7	2.75	1.72
1931/1932 ...	33	31	29.2	29.2	22.7	13.6	3.00	2.05

Av vad anförts i de likalydande motionerna nr 244 i första kammaren och nr 342 i andra kammaren samt motionen nr 359 i sistnämnda kam-
mare framgår, att starka intressemotsättningar råda mellan de olika sla-

*Utskottets
yttrande.*

¹ För åren till och med 1925 enligt den officiella statistiken och för de följande åren enligt av Spritcentralen beräknade pris.

² Enligt uppgift av Spritcentralen erlagt medelpris vid 18 stärkelsefabriker.

gen av brännvinstillverkare. I dessa motioner har sålunda givits uttryck åt det missnöje, som råder bland intressenterna i lantbruksbrännerierna över att potatisbrännvinet allt mera trängts tillbaka i tävlan med jästbrännvinet och sulfitspriten. Olägenheterna härav för lantbruksbrännerierna hava framträtt desto starkare som för tillverkningsåret 1931/1932 brännvinsleveransen till aktiebolaget Vin- & spritcentralen avsevärt sänkts, varigenom den av lantbruksbrännerierna levererade kvantiteten nedsatts i förhållande till näst föregående tillverkningsår från 24 till 20 miljoner liter brännvin av normalstyrka.

Av den utredning, som verkstälts genom förenämnda år 1919 tillkallade sakkunniga i frågan om sulfitspriten användning till förtäring, framgår, att under den närmast före kriget förflutna tioårsperioden den årliga tillverkningen av brännvin av normalstyrka i lantbruks- och jästbrännerierna uppgick till i medeltal 39.79 miljoner liter. Därav belöpte 34.61 miljoner liter eller 87 procent å lantbruksbrännerierna och 5.18 miljoner liter eller 13 procent å jästbrännerierna. Under tillverkningsåren 1926/1927—1930/1931 åter uppgick den för leverans till Spritcentralen tillverkade kvantiteten brännvin till i medeltal 29.9 miljoner liter av normalstyrka per år, därav 22.96 miljoner liter eller 76.8 procent belöpte å lantbruksbrännerierna, 4.93 miljoner liter eller 16.5 procent å jästbrännerierna och 2.01 miljoner liter eller 6.7 procent å sulfitbrännerierna. För sistnämnda tillverkningsår uppgick kvantiteten av ifrågavarande brännvin till 32.38 miljoner liter, därav å de olika slagen av tillverkning belöpte respektive 74.3, 16.1 och 9.6 procent.

En jämförelse med tillverkningens storlek under förkrigsåren ger sålunda vid handen, att tillverkningen i lantbruksbrännerierna sedan berörda tioårsperiod nedgått med över 40 procent. Visserligen har jämväl antalet brännerier minskats, nämligen från 136 till 109, men denna minskning motsvarar icke på långt när nedgången i tillverkningen. Även den i bränneriindustrien använda mängden potatis har sjunkit, men allenast med omkring 27 procent, och sålunda förhållandevis mindre än tillverkningen. Sistnämnda omständighet synes närmast bero därpå, att potatisen kommit att allt mera uttränga spannmålsprodukterna såsom råämne. Där emot har kvantiteten tillverkat jästbrännvin under de senaste åren hållit sig på ungefärligen samma nivå som under sagda tioårsperiod samt ej obetydligt överstigit brännvinstillverkningen i jästfabrikerna under åren 1910—1914, vilken i medeltal uppgick till cirka 4 miljoner liter per år.

Trots den genomförda begränsningen i rätten att tillverka jästbrännvin har detta sålunda väl kunnat hävda sin ställning med avseende å tillverkningens storlek, ett förhållande, som i främsta rummet beror därpå, att en jästfabrik, som tillverkat jäst utan spritutvinning, efter det densamma övertagits av Svenska jästfabriksaktiebolaget, nedlagts, varefter den i sammanhang med brännvinstillverkning framställda jästmängden på sätt av kontrollstyrelsens uppgifter framgår avsevärt ökats från år 1925.

Då statsmakterna år 1923 föreskrevs särskild begränsning av den myckenhet brännvin, som finge framställas i sammanhang med pressjästberedning, anfördes såsom skäl härför, att detta brännvin kvalitativt icke vore fullt jämförbart med av potatis framställt brännvin samt att med de nya, mera fullkomnade metoder, som användes för tillverkning av jäst, ett betydligt lägre utbyte av brännvin erhöles än med den äldre metoden. Med begränsningen avsågs sålunda att förekomma, att jästfabrikationen bedrevs på sådant sätt, att högre utbyte av brännvin erhöles än som med användande av rationella tillverkningsmetoder kunde anses nödvändigt. Till stöd för den ytterligare begränsning, som föreskrevs år 1924, åberopade bevillningsutskottet (bet. nr 49) bland annat, att en mycket betydande del av den inom landet producerade jästmängden framställdes på sådana vägar, att någon sprit av beskaffenhet att med fördel kunna tillgodogöras praktiskt taget icke utvunnes, ett förhållande, som hade sin grund däri att nya fabriker igångsatts, vilka tillverkade jäst utan spritutvinning, varjämte den största av de äldre jästfabrikerna övergått till förändrad tillverkningsmetod med mycket lågt spritutbyte.

Då 1926 års bevillningsutskott uttalade sig för att högst 60 liter brännvin finge utvinnas vid en tillverkning av 100 kilogram pressjäst, utgick utskottet från att med denna begränsning ungefärligen den kvantitet jäst-sprit eller 3.5 miljoner liter per år, som högst fått tillverkas åren 1924/1925 och 1925/1926, skulle komma att årligen framställas samt uttalade att, där-est i framtiden jäst komme att tillverkas för export, någon ökning av den kvantitet jästsprit, som finge försäljas till partihandlare med rusdrycker, icke borde av sådan anledning komma till stånd. Det av bevillningsutskottet med begränsningen avsedda syftet har emellertid såsom av de senaste årens tillverkningsciffror framgår ingalunda till fullo uppnåtts.

Utskottet delar den av bevillningsutskottet tidigare uttalade uppfattningen, att jästfabrikationen bör bedrivas på sådant sätt, att högre utbyte av brännvin icke erhöles än som med användande av rationella tillverkningsmetoder kan anses nödvändigt. Emellertid vill det synas som om den väg, på vilken statsmakterna inslagit till vinnande av detta syfte, icke skulle vara den lämpligaste. Göres nämligen begränsningen för snäv kunna ekonomiska eller drifttekniska svårigheter uppkomma för tillverkaren att framställa jäst av tillräckligt god kvalitet. Genom att jästfabrikerna praktiskt taget hava garanti för avsättning av hela sin tillverkning av jästbrännvin till partihandlare med rusdrycker, kunna å andra sidan, särskilt under tider, då spritdryckskonsumtionen minskas, olägenheter uppstå genom att begränsningen icke avväges så snävt som förhållandena medgiva. Faran för att sådana olägenheter skola uppstå har i hög grad skärpts genom att de för jästspriten erlagda prisen icke synas hava bestämts med hänsyn till att varan närmast bör betraktas såsom en avfalls- eller biprodukt vid fabrikationen av jäst.

Vad nu anförts har givit utskottet skäl uttala, att vid den utred-

ning, om vilken utskottet i anledning av motionerna anser sig böra hemställa, i fråga om jästspirttillverkningen främst spörsmålen rörande grunderna för denna varas prissättning samt avsättningsområden göras till föremål för undersökning. Användandet av framställningsmetoder med spritutvinning har ansetts medföra den fördelen, att jästens kvalitet därigenom blir bättre. Denna omständighet synes tala för att i allmänhet priset å jästråbrännvin avväges så, att tillverkaren visserligen erhåller ett intresse av att tillgodogöra sig den sprit, som för vinnande av nyssnämnda ändamål framställes, men icke att bedriva fabrikationen på sådant sätt, att större spritmängd utvinnes än som för jästproduktionens rationella utövande kan anses oundgängligen nödvändigt.

Vad angår sulfitbrännvinet har enligt uppgift detsamma hittills tillhandahållits under sådana former, att förväxling med jordbruksbrännvin icke skall behöva ifrågakomma. Utskottet har ansett önskvärt, att en sådan ordning jämväl framdeles kommer att upprätthållas såväl i fråga om utminuteringsen som, även, i den mån så befinnes möjligt, beträffande utskänkningen. Omfattningen av Spritcentralens inköp av sulfitbrännvin bestämmes av allmänhetens efterfrågan. Till följd av det lägre inköpspriset å sulfitbrännvin tillhandahålles detta förbrukarna till ett något lägre pris än jordbruksbrännvinet. Då emellertid kostnaden för inköp av råbrännvinet motsvarar en mycket ringa del av försäljningspriset å den färdiga varan, vilket främst bestämmes av skattens storlek, är prisskillnaden å de till förtäring försålda produkterna relativt liten, ehuru beträffande råvaran prisskillnaden belöper sig till omkring 30 procent eller 10 öre. Så långt med hänsyn till de säregna förhållandena på förevarande område är möjligt, råder sålunda fri tävlan mellan råbrännvin, tillverkat av sulfitlut, och råbrännvin, framställt av jordbruksprodukter.

Till följd av det jämförelsevis låga priset å sulfitsprit användes uteslutande sådan sprit — bortsett från s. k. sekundaspirt — för försäljning till partihandlare med skattefri sprit och till motorsprit. Emellertid växla de priser ganska avsevärt, som med hänsyn till sulfitsprits användning erläggas för densamma. Sålunda är priset för sulfitbrännvin, som inköpes av partihandlare med rusdrycker, 22,7 öre för liter av normalstyrka, medan motsvarande pris för skattefri sprit utgör 16,6 öre och för motorsprit 12,5 öre. Enligt vad från fabrikanthåll uppgivits har dock till följd av konkurrens med bensinen priset å motorsprit icke kunnat sättas högre än att detsamma endast täcker de direkta framställningskostnaderna, och ställer sig priset sålunda ganska ofördelaktigt för fabrikanterna.

Den kvantitet sulfitbrännvin, som hittills kommit till användning för förtäring, är emellertid jämförelsevis obetydlig. Under år 1931 försålles sålunda icke fullt 1,400,000 liter och under tidigare år var den försålda myckenheten än mindre. Även om sulfitsprits viktigaste avsättningsområden ligga på andra håll, har dock utskottet icke ansett skäl föreligga

att, på sätt i motionerna nr 244 i första kammaren och nr 342 i andra kammaren föreslagits, förbjuda tillverkning för inhemsk konsumtion av sulfitsprit, avsedd för förtäringssändamål. Därest framdeles sulfitspriten erhåller mera avsevärd användning för andra ändamål, försvagas givetvis industriens intresse, att densamma försäljes till förtäring. Utskottet har i detta sammanhang velat erinra, att utskottet i sitt innevarande år avgivna, av riksdagen godkända betänkande nr 32 framhållit vikten av att användningen av inhemska motorbränslen befrämjas. Vidare torde, såsom utskottet i nämnda betänkande uttalat, frågan om motorspritsens beskattning komma att göras till föremål för utredning, och förslag i ämnet är avsett att föreläggas nästa års riksdag. Därest sistnämnda fråga löses, torde det bliva möjligt att bättre överblicka spörsmålet om sulfitspritsens användning för förtäring.

I förevarande motioner har framhållits betydelsen för potatisodlingen, framför allt å de magra sandjordarna, av att lantbruksbränneriernas verksamhet upprätthålles i oförminskad omfattning. Jämväl utskottet har funnit önskvärt, ej minst under nuvarande tryckta tider för jordbruksnäringen, att avsättningsmöjligheterna för fabrikspotatisen icke ytterligare försämras. Däremot saknas enligt utskottets mening skäl för att statsmakterna skulle av andra hänsyn ingripa till förmån för lantbruksbrännerierna i konkurrensen med jäst- och sulfitbrännerierna.

Utskottet har funnit sig böra framhålla att, oaktat tillverkningen i lantbruksbrännerierna avsevärt nedgått, densamma allttjämt upprätthålles inom ett betydande antal fabriksenheter. I följd härav torde dessa fabrikers tillverkningskapacitet säkerligen icke på långt när utnyttjas i samma omfattning som tidigare. Gällande grunder för prissättning synas icke uppmuntra till vidtagande av sådan koncentration och rationalisering i övrigt av driften, att med lägsta möjliga kostnader ur ekonomisk synpunkt bästa resultat vinnes.

Utskottet har ansett önskvärt, att vid den blivande utredningen undersökes, huruvida avsättningsmöjligheterna för fabrikspotatis till brännerierna kunna komma potatisodlarna så vitt möjligt i samma omfattning till godo, oavsett om dessa äro delägare i brännerier eller icke. Därjämte bör tillses, att prissättningen å denna potatis sker på sådant sätt, att icke högre priser betalas därför än som med hänsyn till marknadspriset i allmänhet å potatis kan anses skäligt. Vid denna undersökning synes man jämväl böra taga under överbäggande, huruvida och i så fall i vilken utsträckning och under vilka former en koncentration och rationalisering av driften lämpligen bör komma till stånd. Vid överbäggande av frågan om driftkoncentration bör givetvis vederbörlig hänsyn tagas till de fördelar jordbruksnäringen för närvarande beredes till följd av bränneriverksamheten särskilt genom framställningen av den ur utfodringssynpunkt värdefulla dranken.

Då brännvin, framställt av melass och betor, icke torde i kvalitativt

hänseende kunna mäta sig med potatisbrännvin samt de särskilda skäl, som åberopats för att stödja odlingen av fabrikspotatis, åtminstone icke med samma styrka gälla beträffande betodlingen, bör vid utredningen frågan om förbud mot användning av dessa råämnen i lantbruksbrännerierna övervägas. Då det av kontrollstyrelsen såsom skäl mot vidtagande av ändring å ifrågavarande område åberopade kontraktet mellan svenska staten och sockerbolagen gäller endast till och med den 28 februari 1933, kan detta kontrakt icke utgöra ett hinder att företaga en dylik utredning. Vid densamma bör jämväl undersökas, huruvida icke lämpligen någon inskränkning bör göras i frågan om rätt att använda spannmål som råämne vid brännvinstillverkning. Utskottet har ansett utredningen böra göras så förutsättningslös och allsidig som möjligt.

Under åberopande av vad sålunda anförts får utskottet hemställa,

att riksdagen måtte, i anledning av ej mindre de likalydande motionerna I:244 av herr Alexander Nilsson m. fl. och II:342 av herr förste vice talmanen Nilsson m. fl. än även motionerna II:359 av herr Hammarlund och II:44 av herr Björklund m. fl., i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t måtte föranstalta om utredning av frågan om rätt att tillverka för förtäring avsett brännvin och därmed sammanhängande spörsmål, närmast frågorna om vilka råämnen, som må användas vid tillverkningen, samt grunderna för prissättning av råbrännvin ävensom rörande vilka åtgärder, som böra vidtagas för att avsettningsmöjligheterna för fabrikspotatis till brännerierna skola bliva jämnare fördelade mellan odlarna än för närvarande.

Stockholm den 27 maj 1932.

På bevillningsutskottets vägnar:

JOH. NILSSON.

Närvarande: herrar Nilsson i Kristianstad, Ericson i Obergå, Björnsson, Jönsson i Slåtåker*, Jönsson i Boa, Lövgren i Nyborg, Olsson i Ramsta, Björklund, Olsson i Gävle, Nilsson i Hörby, Wahlmark*, Forssberg, Wijkström, Östergren, Hjalmarsson, Larsson i Örbyhus, Laurén, Heiding*, Larson i Tönnerså och Blomquist.

*) Icke närvarit vid justeringen av betänkandet.

Reservationer:

1) av herrar *Olsson* i Ramsta och *Larsson* i Örbyhus, vilka anført:

»Då ifrågavarande motioner synas åsyfta, ehuru på olika sinsemellan konkurrerande vägar, att skapa ett vidgat ekonomiskt privatintresse i sprittillverkningen, hava vi, som icke anse ett sådant vidgat intresse ur allmän synpunkt önskvärt, icke kunnat tillstyrka någon skrivelse i motionernas syfte, detta så mycket mindre som man knappast kan på lagstiftningens väg reglera inköpen av råvarorna till brännerierna, utan hava vi inom utskottet yrkat, att de likalydande motionerna I:244 av herr *Alexander Nilsson* m. fl. och II:342 av herr förste vice talmannen *Nilsson* m. fl. samt motionerna II:359 av herr *Hammarlund* och II:44 av herr *Björklund* m. fl., ej måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.»

2) av herr *Björnsson*, som ansett, att utskottets yttrande bort hava följande lydelse:

»Av vad anförts — — — (se utskottets yttrande sid. 11 och 12) — — — avsevärt ökats från år 1925.

Vad angår sulfitbrännvinet — — — (se utsk. sid. 14 och 15) — — — sulfitspritens användning för förtäring.

Då statsmakterna år 1923 — — — (se utsk. sid. 13) — — — borde av sådan anledning komma till stånd.

Det av bevillningsutskottet med begränsningen avsedda syftet har sålunda såsom av de senaste årens tillverkningsciffror framgår icke uppnått. Huvudskälet härtill är uppenbarligen, att det höga pris, som jästfabrikerna erhållit för sin råsprit, gjort det lönande för dem att lägga sin jästfabrikation så att högsta medgivna spritutbyte uttagits. De ha därigenom också satts i stånd att sälja sin jäst billigare än fabriker, vilka till äventyrs varit hänvisade till jästproduktion med lägre relativt spritutbyte.

Av olika anledningar är en sådan ordning enligt utskottets mening otillfredsställande. Det synes till en början naturligt, att spritutvinningen vid jästfabrikationen regleras framför allt med tanke på att erhålla bästa

möjliga jäst, och då olika metoder för jästframställning kunna användas, bör icke staten genom reglementariska bestämmelser eller konstlad prissättning på en biprodukt giva den ena metoden företräde framför den andra.

Hänvisas jästfabrikerna att avyttra sin sprit för tekniskt ändamål eventuellt för export till konkurrenspriser, blir det icke något statsintresse att deras spritproduktion begränsas. Enligt utskottets mening bör det därför undersökas, huruvida man icke efter en lämplig avvägning av inköpspriset för jästråbrännvin kan upphäva nu gällande föreskrifter om sådan begränsning.

Då såväl jästbrännerier som sulfitbrännerier framställa sprit ur en i och för sig värdelös biprodukt, synes det utskottet självklart, att man vid prissättningen å sprit bör så långt som möjligt likställa de båda grupperna.

I förevarande motioner — — — (se utsk. sid. 15) — — — omfattning som tidigare. Det synes därför önskvärt att grunderna för prissättning ändras dithän, att de uppmuntra till vidtagande av sådan koncentration och rationalisering i övrigt av driften, att med lägsta möjliga kostnad ur ekonomisk synpunkt bästa resultat ernås. Härvid bör givetvis också tillses, att brännvinspriset icke får oskäligt överstiga världsmarknadspriset.

Utskottet har ansett önskvärt — — — (se utsk. sid. 15 och 16) — — — allsidig som möjligt.»

Bilaga I.

Till Riksdagens bevillningsutskott.

Genom remiss den 5 februari 1932 har Kungl. Maj:t anbefallt kontrollstyrelsen att avgiva och senast den 10 dennes till riksdagens bevillningsutskott överlämna av utskottet begärt utlåtande över följande vid innevarande års riksdag väckta motioner, avseende åtgärder rörande tillverkning av brännvin, nämligen de likalydande motionerna nr 244 i första kammaren och nr 342 i andra kammaren samt de i sistnämnda kammare väckta motionerna nr 44 och nr 359.

De motionsvis framkomna kraven på ett frångående av principen om sulfitspritens likaberättigande med sprit ur jordbruksprodukter stödja sig därpå, att sulfitsprit enligt motionärernas mening börjat vinna ökad avsättning för förtäringssändamål i sådan omfattning, att de nuvarande fördelarna av brännvinstillverkningen för jordbruket äventyrades. Enligt närslutna bilaga, innefattande uppgifter i skilda hänseenden rörande brännvinstillverkningen, uppgick framställningen samt utlämningen av sulfitsprit för de medgivna avsättningsområdena under de senaste fem tillverkningsåren till följande kvantiteter.

*Sulfitspitens
ställning.*

S u l f i t b r ä n n e r i e r						
Tillverknings- år	Antal	Tillv. brännv. milj. l. n. st.	Utlämnad sulfitsprit milj. l. n. st. till			
			A.-B. Vin- och sprit- centr.	A.-B. Skatte- fri sprit	Motor- alkohol	Export
1926/27	12	15.06	1.34	4.47	7.18	2.45
1927/28	12	13.94	1.17	5.69	5.39	1.98
1928/29	13	21.28	2.75	6.73	8.99	2.11
1929/30	18	28.24	2.27	8.41	14.29	1.81
1930/31	18	28.40	3.11	9.01	16.84	0.27

Av en i aktiebolaget Vin- och spritcentralens yttrande i ärendet å sid. 5 intagen tabell framgår, huru de av bolaget inköpta kvantiteterna sprit ur jordbruksprodukter och sulfitsprit under åren 1922—1931 disponerats för konsumtionsbrännvin och såsom skattelagd sprit för tekniskt ändamål.

I anslutning till tabellen anför bolaget, att densamma utvisade, att, medan sulfitsprit under större delen av den här avsedda perioden i avsevärd utsträckning användes för framställning av sprit för tekniskt bruk, det först vore under de båda sista åren, som denna vara i någorlunda nämnvärd omfattning ifrågakommit för beredning av konsumtionsbrännvin. Av den råvara, av vilken sprit för tekniskt bruk framställdes, hade under åren 1924—1929 20—27 procent utgjorts av sulfitsprit. För åren 1930—1931 hade denna proportion stegrats till 35—36 procent, således till över en tredjedel. För konsumtionsbrännvinet hade användningen av sulfitsprit under åren 1924—1929 varit praktiskt taget betydelselös, men för de båda sista åren företedde den starkt stigande siffror, så att år 1931 6.5 procent av råvaran för förtäringsspriten härrörde från sulfitsprit. Likväl vore kvantiteten av denna förbrukning tillsvidare obetydlig vid jämförelse med den mängd råvara, som komme på av jordbruksprodukter framställd sprit. Ett förbud mot användande av sulfitsprit till beredning av för förtäring avsett brännvin skulle under år 1931 hava ökat bolagets försäljning av jordbruksproduktssprit med endast omkring 1.4 miljoner normalliter. Enligt tablån hade sistnämnda försäljning, trots ökningen av sulfitbrännvinskonsumtionen, stegrats sedan år 1922 med cirka 5.4 miljoner normalliter.

Enligt kontrollstyrelsens mening måste den omfattning, i vilken sulfitspriten enligt de nu anförda uppgifterna för närvarande kommer till användning såsom råvara för förtäringbrännvin, anses alltför obetydlig i jämförelse med avsättningen av jordbruksprit till samma ändamål för att kunna motivera en så långtgående åtgärd som meddelande av förbud mot sulfitsprits användning till angivna ändamål. För sulfitspritindustrien, som nedlagt betydande arbete och stora kostnader för att kunna producera råvara av fullgod kvalitet, skulle en dylik åtgärd innebära en betydande nackdel, som skulle verka så mycket känbarare med hänsyn till de svåra ekonomiska förhållanden, varunder sulfitcellulosaindustrien för närvarande arbetar. Då sulfitsprittfabrikernas avsättning av motoralkohol sker till oförmånliga priser, innebär försäljningen av sulfitsprit till aktiebolaget Vin- och spritcentralen genom det relativt gynnsamma pris, som härvid kan betingas, en för industrien nödig kompensation. I de motioner, i vilka hemställes om införande av sagda förbud, antydes visserligen genom hänvisning till de vid årets riksdag väckta motionerna I:255 och II:343 om skyldighet för importör av bensin att försälja eller förbruka viss del av den importerade kvantiteten i bestämd blandning med motoralkohol, framställd ur avfallslut vid sulfitcellulosatillverkning, att sulfitsprittfabrikanterna skulle hållas skadeslösa genom stadgande i lag om dylik skyldighet. Att innan erfarenheterna verkligen givit vid handen, att avsättningen av sulfitsprit till förtäringssändamål kommer att bli av någon nämnvärdare och bestående omfattning, tillgripa en så komplicerad åtgärd, som den föreslagna tvångsinblandningen av alkohol i bensin, bör enligt kontrollstyrelsens mening icke ifrågakomma.

Såsom motiv för förslaget om sulfitsprits avstängande från att användas för förtäringssändamål har anförts omtanken om potatisodlingens vidmakthållande i bränneridistriktet. Emellertid må erinras om att tillgången på potatis därstädes understundom visat sig vara otillräcklig för framställning av den med aktiebolaget Vin- och spritcentralen kontraherade råbrännvinskvantiteten. Dessa förhållanden belysas av följande uppgifter rörande vid lantbruksbrännerierna använda råämnen:

Tillverknings- år	Vete ton	Råg ton	Korn ton	Havre ton	Blandsäd ton	Majs ton	Summa ton	Potatis ton	Betor ton
1924/25	690	657	5,979	26	4,867	4,939	17,158	52,970	3,710
1925/26	26	775	1,538	53	4,010	—	6,402	87,719	5,038
1926/27	7	189	1,198	41	3,657	13	5,105	81,059	4,660
1927/28	3,927	8,684	834	42	3,537	492	17,516	38,076	4,111
1928/29	4,513	2,224	1,078	79	4,052	—	11,946	67,875	4,917
1929/30	154	574	1,146	30	3,721	—	5,625	78,595	4,581
1930/31	82	390	1,196	92	3,841	—	5,601	84,313	4,360

Av tabellen framgår, att användningen av spannmål varit avsevärd vissa år samt att det även inträffat, att utländsk spannmål (majs) måst tillgripas för ernående av den bestämda råbrännvinskvantiteten. Lämpligheten av ett generellt förbud mot sulfitspriten för förtäringssändamål, vilken dock visat sig fullt användbar härtill, måste under sådana förhållanden starkt ifrågasättas, särskilt som dess framställning sker med användande av en eljest onyttig avfallsprodukt. Det må vidare anmärkas, att användningen av spannmål i lantbruksbrännerierna även under normala år torde vara större än som erfordras för framställning av det för inmäskningen behövliga maltet. Enligt senaste uppgifter i facklitteraturen behöver icke mer än 1.7 kilogram korn i form av långmalt åtgå för inmäskning av 100 kilogram potatis av normal stärkelsehalt. Tillverkningsåret 1930/1931 förbrukades i lantbruksbrännerierna 84,313 ton potatis samt 5,601 ton spannmål, vilket motsvarar cirka 6.7 kilogram spannmål per 100 kilogram potatis. Det vill därför synas som om en minskad förbrukning av spannmål borde kunna lämna rum för användning av en ytterligare kvantitet potatis.

Vad angår den ifrågasatta omregleringen av bestämmelserna om begränsningen av brännvinstillverkningen i sammanhang med pressjästberedning, vill kontrollstyrelsen rörande tillkomsten av sagda begränsning erinra om följande. I skrivelse den 29 december 1922 fäste kontrollstyrelsen Kungl. Maj:ts uppmärksamhet å den betydande ökning som inträtt i jästbrännvinstillverkningen i förhållande till jästfabrikationen — tillverkningsåret 1912/1913 hade brännvinsutbytet på 100 kilogram ren jäst utgjort 115 liter mot 147 liter tillverkningsåret 1921/1922 —, vilken ökning menligt inverkat på såväl sulfitspriten som potatisspriten avsättning, samt hemställde om avlåtande av proposition till riksdagen med förslag till sådana ändringar i brännvinstillverkningsförordningen, att ett visst högsta utbyte av brännvin fastställdes i förhållande till den tillverkade kvantiteten jäst. Nämnda utbyte föreslogs till 75 liter för jästbrännerier i allmänhet och 110 liter för sådana jästbrännerier, som använde melass vid tillverkningen. Sedan kommerskollegium yttrat sig i ärendet och påyrkat närmare utredning, förklarade kontrollstyrelsen sig i förnyat utlåtande icke hava något att erinra mot fastställande av ett gemensamt utbytestal av 80 liter per 100 kilogram jäst, motsvarande för tillverkningsåret 1922/1923 en brännvinstillverkning av 4,480,000 liter av normalstyrka. Den av

*Jästspriten
ställning.*

¹ På grund av felaktighet i primärmaterialet har denna siffra korrigerats i jämförelse med motsvarande uppgift i »Accispliktiga Näringsar, 1929/1930».

Kungl. Maj:t framlagda propositionen i ämnet innefattade emellertid förslag om en absolut begränsning av tillverkningen till 4,500,000 liter jästbrännvin för tillverkningsåret 1923/1924 under motivering, att fastställandet av ett visst för alla jästfabriker lika utbytestal kunde förorsaka omkostnader för ombyggnader och ändrad apparatur, vilket kunde i viss mån undvikas, därest allenast den totala myckenheten maximerades och sedermera av Kungl. Maj:t fördelades. Propositionen bifölls av riksdagen.

Till 1924 års riksdag framlade Kungl. Maj:t proposition med förslag om fortsatt begränsning av jästbrännvinstillverkningen till samma kvantitet 4,500,000 normalliter för tillverkningsåret 1924/1925. Denna kvantitet nedsattes emellertid av riksdagen till 3,500,000 liter under åberopande av det ytterligare insteg, som metoderna för fabrikation av jäst med minskad spritutvinning hade tagit. — Begränsningen av jästbrännvinstillverkningen till 3,500,000 normalliter blev enligt beslut vid 1925 års riksdag gällande även för tillverkningsåret 1925/1926.

Propositionen nr 217 till 1926 års riksdag med förslag till förordning angående tillverkning och beskattning av brännvin innefattade även förslag till definitiv reglering av rätten att tillverka brännvin i sammanhang med pressjästtillverkning, varutinnan kommerskollegium och kontrollstyrelsen på Kungl. Maj:ts uppdrag verkställt utredning. I fråga om den myckenhet brännvin, som sålunda borde få tillverkas, hade professorn vid Tekniska högskolan C. F. Kullgren på ämbetsverkens uppdrag verkställt en särskild undersökning. Denna utmynnade bland annat i uttalandet, att jästens kvalitet i hög grad påverkades av den använda fabriktionsmetoden, att risken för jästens kvalitet vore större vid jästgivande metoder med mindre spritutvinning än vid annat förfaringssätt, att det därför vore från teknisk synpunkt icke önskvärt, att de jästgivande metoderna genom ändrade lagbestämmelser tvingades fram till användning vid de svenska jästfabrikerna, att det tillåtna spritutbytet borde ställas i relation till kvantiteten ren jäst samt att utbytestalet borde fastställas till 80 eller 85 liter brännvin av normalstyrka på 100 kilogram ren jäst. Ämbetsverken föreslog ett utbytestal av 80 liter, vilket även upptogs i nysnämnda proposition.

Bevillningsutskottet biträdde emellertid icke förslaget under motivering, bland annat, att de utredningar i ämnet, som verkstälts, icke förmått övertyga utskottet om behovet av högre årligt utbyte än omkring 3,500,000 liter. Genom det i propositionen föreslagna utbytestalet komme, med den dåvarande fabrikationen av jäst, jästsprittillverkningen att stiga till över 5,100,000 liter. Utskottet stannade emellertid vid att föreslå ett utbytestal av 60 liter brännvin per 100 kilogram pressjäst, vilket skedde med hänsyn till framförallt två omständigheter, nämligen dels att de under de närmast föregående åren temporära begränsningsreglerna säkerligen inverkat menligt å jästindustrin till följd av den ovisshet, vari den därigenom försatts, och svårigheten att anpassa sig efter en absolut begränsningsmetod med en för jästindustrin i sin helhet angiven maximikvantitet jästbrännvin, dels att det vore i hög grad angeläget, att ett mellan jästbrännerierna och aktiebolaget Vin- och spritcentralen förefintligt uppsägbart avtal av år 1919 hävdes, då det förmånliga pris, som genom avtalet tillerkänts jästfabrikerna för av dem tillverkat brännvin, kunde medföra en tendens att utvinna högsta medgivna myckenhet sprit samt avtalet förty direkt förhindrade en vidare utveckling till ökat jästutbyte och minskad spritutvinning. Vederbörande jästfabrikanter hade också förklarat sig

villiga att, därest utskottets förslag rörande spritkvantitetens begränsning vunnit riksdagens bifall, för sin del häva berörda avtal i de punkter, som för jästfabrikanterna medförde förmåner i fråga om såväl leveransrätt som prisvillkor. — Bevillningsutskottets förslag bifölls av riksdagen.

Jästsprittillverkningens omfattning under tiden efter 1926 års riksdagsbeslut i jämförelse med de närmaste åren dessförinnan framgår av nedanstående tabell:

	Tillverkat jästbrännvin	Tillverkad jäst	Utvunna liter 50 % brännvin per 100 kg. ren jäst
	1,000 lit. 50 %	1,000 kg.	%
1922/23	6,238	5,724	108.9
1923/24	4,500	6,050	74.4
1924/25	3,500	6,377	54.9
1925/26	3,498	6,778	51.6
1926/27	4,648	7,984	58.2
1927/28	4,766	8,470	56.3
1928/29	4,872	8,707	56.0
1929/30	5,118	8,682	58.9
1930/31	5,219	8,805	59.3

Det år 1926 fastställda utbytestalet av 60 liter brännvin per 100 kilogram tillverkad jäst medförde alltså för det närmast därpå följande tillverkningsåret 1926/1927 en höjning i brännvinsutbytet från 51.6 liter tillverkningsåret 1925/1926, då det absoluta begränsningstalet 3,500,000 liter gällde, till 58.2 liter, vilket medförde en ökning i brännvinskvantiteten med i runt tal 1.1 miljoner liter. Spritutvinningen har sedan i stort sett följt jästfabrikationens stegring, vilken sedan år 1926 utgjort cirka 12 procent. Det medgivna utbytestalet 60 liter har nära nog utnyttjats; åren 1927/1928 och 1928/1929 hade jästfabrikerna dock 3.6 liter respektive 4 liter tillgodo. Vad angår innevarande tillverkningsår hava jästfabrikerna med hänsyn till att aktiebolaget Vin- och spritcentralen för året minskat sitt inköp av brännvin från lantbruksbrännerierna från 24 miljoner till 20 miljoner liter, funnit sig böra vidtaga en motsvarande begränsning i sin jästbrännvinstillverkning, så att utbytestalet beräknas bli omkring 50 liter brännvin per 100 kilogram tillverkad jäst. Härigenom skulle jästbrännvinstillverkningen komma att uppgå till allenast 4.4 miljoner liter eller ungefär detsamma som tillverkningsåret 1926/1927.

Svenska jästfabriksaktiebolaget har i sitt i förevarande ärende avgivna utlåtande anfört bland annat, att det ur jästteknisk synpunkt vore alltså jämt med oförminskad styrka giltigt, att jäst finge sina lämpligaste egenskaper för bakaändamål genom att framställas samtidigt med sprit. Denna åsikt delades av jästtillverkarna i alla de ledande kulturländerna. Beträffande de jästtillverkningsmetoder, varigenom ringa spritbildning vid jästodlingen uppstode, rådde ännu berättigad tveksamhet mot deras generella användbarhet ur jästkvalitetssynpunkt. Det vore dock tekniskt möjligt att använda dylika metoder vid alstring i sista ledet.

Då såsom skäl för en ändring av bestämmelserna om begränsning i tillverkningen av brännvin i samband med pressjästberedning åberopas den

ökade omfattning, i vilken jästbrännvinstillverkning ägt rum under de senaste åren, anser sig kontrollstyrelsen böra framhålla, att sagda tillverkning visserligen undergått en stegring sedan år 1926, men att denna allenast varit en naturlig följd av den av riksdagen godtagna relativa begränsningsmetoden och att stegringen sålunda kunnat, såsom motsvarande den är från år skeende ökningen i jästförbrukningen, redan vid relationstalets antagande i stort sett förutses. Vad angår den skäliga storleken av spritutbytet vid jästtillverkning erbjuder ett bedömande av de tekniska konsekvenserna av en nedsättning av spritkvantiteten alltså stora vanskligheter. Svenska jästfabriksaktiebolaget har i sitt nu i ärendet avgivna utlåtande med skärpa framhållit de risker med avseende å den tillverkade jästens kvalitet, som härav kunna uppstå. Visserligen skulle den omständigheten, att jästfabrikerna innevarande tillverkningsår beräkna ett utbyte av allenast 50 liter brännvin per 100 kilogram tillverkad jäst, kunna berättiga till den uppfattningen, att en reducering av det i brännvinstillverkningsförordningen bestämda utbytestalet vore ur teknisk synpunkt möjlig. Denna av hänsyn till lantbruksbrännerineringen vidtagna åtgärd synes dock från statsmakternas sida icke böra föranleda annat än att utvecklingen å området följes med uppmärksamhet. Ett förnyat ingrepp från statsmakternas sida beträffande tillverkningsförhållandena inom jästindustrien så jämförelsevis kort tid efter den i lagstiftningen vidtagna definitiva regleringen av denna komplicerade fråga anser styrelsen sig nu icke böra förorda.

Styrelsen vill härtill framhålla ytterligare en omständighet, som i detta sammanhang är av betydelse. Såsom råänne vid jästtillverkningen användes numera uteslutande melass, som jästindustrien beräknas förbruka till en myckenhet av omkring 20,000 ton årligen. Melassen, varav den inhemska produktionen för närvarande utgör omkring 40,000 ton årligen, kommer eljest jordbruksnäringen till godo såsom ett värdefullt kreatursfoder. Under sådana förhållanden kunde det anses vara ett allmänt intresse att så mycket som möjligt begränsa tillverkningen av brännvin ur melass, och borde detta förhållande även hava visst inflytande å bedömandet av den myckenhet jästbrännvin, som må framställas. Emellertid har den ekonomiska krisen medfört en nedgång i priserna å fodermedel, vilket i sin tur haft till följd, att efterfrågan å melass till kreatursfoder minskat. Importen av melass har avstannat, vilket belyses av följande uppgifter om melassimporten åren 1925—1931.

År 1925	5,900 ton
» 1926	2,930 »
» 1927	2,770 »
» 1928	6,163 »
» 1929	2,028 »
» 1930	260 »
» 1931	5 »

På grund härav hava sockerfabrikerna numera stora svårigheter att finna avsättning för den inhemska melassen och hava av utrymmesskäl måst tillgripa export till låga priser. Enligt inhämtad uppgift uppgår Svenska sockerfabriksaktiebolagets inneliggande lager av melass för närvarande till över 16,000 ton.

Av det nu anförda framgår, att en inskränkning i jästspirttillverkningen även skulle medföra vissa konsekvenser för sockernäringen, för vars

upprätthållande statens särskilda medverkan påkallats även i år. Styrelsen anser sig i samband därmed böra erinra, att i det kontrakt, som innevarande år är träffat mellan svenska staten och sockerbolagen angående importmonopol å socker och som gäller till och med den 28 februari 1933, bland annat intagits en bestämmelse om att kontrakten gälla under förutsättning, att åtgärder under avtalstiden icke vidtagas beträffande användning av melass vid tillverkning av brännvin, varigenom bolagens möjligheter att vinna avsättning för melass väsentligen inskränkas.

Vad angår det i motionen nr II:44 framställda yrkandet å utredning rörande en omläggning av bränneriindustrien, har detsamma i huvudsak grundats å att ett utbrett missnöje skulle vara rådande bland jordbrukarna däröver, att fördelarna av brännerinäringen allenast komma ett fåtal till godo.

*Bränneri-
hanterings-
omläggning.*

Till belysning av lantbruksbrännerihanterings omfattning tjäna följande uppgifter till ledning. Antalet lantbruksbrännerier är för närvarande 109, därav 103 potatisbrännerier, 3 melassbrännerier och 3 sockerbetsbrännerier. Av brännerierna äro 68 belägna i Kristianstads län, 23 i Malmöhus län, 8 i Blekinge län, 6 i Skaraborgs län, 2 i Östergötlands län samt 1 i vartdera av Kronobergs och Kalmar län. — I fråga om mängden avverkade råämnen för brännvinstillverkning hänvisas till den å sid. 9 intagna tabellen.

Av Sveriges bränneriidkareförenings i ärendet avgivna utlåtande framgår, att antalet delägare i de 103 potatisbrännerierna för närvarande utgör 1,964. Räknat efter antalet delägare för varje bränneri erhålles följande fördelning av ovannämnda antal:

Brännerier med 1 ägare	36
» » 2—10 delägare	21
» » 11—25 »	22
» » 26—50 »	8
» » 51—100 »	12
» » över 100 »	3

Vidare var sammanlagda antalet potatisleverantörer till brännerierna tillverkningsåret 1930/1931 6,034. Detta antal fördelar sig efter antalet leverantörer för varje bränneri tillverkningsåret 1930/1931 på följande sätt:

Brännerier med 1 leverantör	3
» » 2— 25 leverantörer	27
» » 26— 50 »	28
» » 51—100 »	29
» » 101—200 »	11
» » över 200 »	4

Antalet bränneridelägare och potatisleverantörer fördela sig å respektive län på följande sätt:

	Antal delägare	Antal potatis- leverantörer 1930—1931
Kristianstads län	1,138	4,011
Malmöhus »	801	968
Blekinge »	8	357
Skaraborgs »	6	289
Östergötlands »	2	180
Kalmar »	1	212
Kronobergs »	8	17
	1,964	6,034

Antalet av dem, som i egenskap av bränneridelägare eller potatisleverantörer till brännerierna kunna draga fördel av brännerirörelsen är sålunda i förhållande till motsvarande antal brännerier — 103¹ —, rätt avsevärt. Att potatisodlarna i bränneridistriktet under alla förhållanden skola kunna räkna med avsättning till brännerierna av sin skörd av fabrikspotatis är dock icke möjligt. Å andra sidan inträffar icke sällan, att brännerierna hava svårigheter att kunna tillgodose sitt behov av potatis, därigenom att potatisodlarna föredraga att disponera över potatisen på annat sätt. Förhållandena härutinnan äro emellertid ganska växlande, beroende på olika konjunkturer (minskad potatisskörd, igångsatt stärkelse-tillverkning etc.). Dessa förhållanden erhålla i viss mån sin belysning av den nyssnämnda tabellen över använda råämnen vid lantbruksbrännerierna, av vilken framgår, att icke ringa mängder spannmål en del år fått tillgripas i brist på potatis. Vissa år hava, såsom Bränneriidkareföreningen framhållit, stärkelsefabrikanterna kunnat betala för potatisen ett pris, som överstigit vad som brännerierna kunnat erlagga, varigenom potatisen företrädesvis levererats till stärkelsefabrikerna. Även under innevarande år har, oaktat att stärkelsefabrikationen legat nere, enligt uppgift inträffat, att vid en särskild tidpunkt potatisleveranserna började utebli för vissa brännerier. Förhållandet, som var ganska kortvarigt, föranleddes av en tillfällig export till relativt gynnsamt pris av skånsk potatis till England. De nu anförda omständigheterna visa, att de i motionen åberopade svårigheterna för utomstående jordbrukare att få deltaga i potatisleveranserna icke kunna sägas äga allmängiltighet.

Vad beträffar prissättningen å potatis, som levereras av brännerierna utomstående odlare, har Bränneriidkareföreningen bestämt tillbakavisat påståendena i motionen om att lägre pris än det i tillverkningskalkylen för brännvinet beräknade icke sällan förekomme. Dylika fall sökte föreningen med stränghet beivra.

Oavsett möjligheterna att få leverera potatis till bränneri, läser det emellertid icke kunna bestridas, att det numera visat sig vara en värdefull tillgång för vederbörande att vara intressent i ett lantbruksbränneri. Brännerinärigen åtnjuter ett synnerligen högt tullskydd — effektivt 35 öre för liter av normalstyrka. Det svenska brännvinspriset är också betydligt högre än världsmarknadspriset, vilket för närvarande utgör fritt Hamburg omkring 15 öre för liter rektificerad vara av normalstyrka. De vid aktiebolaget Vin- och spritcentralens inköp av råbrännvin för innevarande tillverkningsår gällande priserna äro för liter av normalstyrka:

potatisbrännvin	33.0 öre
betbrännvin	31.0 »
jästbrännvin	29.2 »
melassbrännvin	29.2 »
cellulosabrännvin	23.4 »

Att åstadkomma en sådan anordning av brännerirörelsen att fördelarna av densamma komma jordbrukarna i bränneridistriktet i lika grad tillgodo, torde erbjuda betydande svårigheter. En koncentration och rationalisering av brännerihanteringen — i likhet med vad skett i Danmark, där allenast 3 brännerier numera finnas —, skulle helt säkert medföra väsent-

¹ I ovan verkställda fördelningar hava i ett fall tvänne brännerier med gemensam ägare räknats som 1 bränneri.

liga fördelar ur bränneriteknisk och driftsekonomsisk synpunkt, icke minst med avseende å råmaterialalets utnyttjande. Genom att på detta sätt införa verkliga industribrännerier skulle emellertid den hittillsvarande nära samhörigheten med jordbruksnäringen i icke ringa mån upphöra, vilket framförallt skulle taga sig uttryck i minskade möjligheter för jordbrukarna att tillgodogöra sig den för lantbruket värdefulla biprodukten, dranken. Finge därtill förutsättas, att brännvinstillverkningen komme att utövas av ett enda företag, som skulle uppköpa den erforderliga potatisen i allmänna marknaden, skulle visserligen alla potatisodlare i prisavseende sannolikt bliva likställda, men huruvida anordningen i övrigt skulle bliva till fördel för jordbruksnäringen i de nuvarande bränneridistrikten låter sig svårligen bedömas.

Vad angår det i motionen ifrågasatta nedläggandet av bet- och melassbrännerierna får kontrollstyrelsen erinra, att styrelsens den 19 december 1922 avgivna förslag till ny brännvinstillverkningsförordning innefattade förbud mot att vid brännvinstillverkning använda sockerbeter samt — med undantag av sådan tillverkning i samband med pressjästberedning — melass. Kontrollstyrelsen förutsatte, att den ersättningsfråga, som uppstode till följd av bet- och melassbränneriernas nedläggande, skulle lösas på så sätt, att Sveriges bränneriidkareförening såsom representant för de brännerier, som komme att åtnjuta fördelarna av det ifrågasatta förbudet, skulle övertaga de nedlagda brännerierna. Då emellertid föreningen sedermera förklarade sig icke kunna på det avsedda sättet medverka till avvecklingen av bet- och melassbrännerierna, upptogs sagda förbud icke i förslaget till 1926 års brännvinstillverkningsförordning.

Vid de tre betbrännerierna, samtliga belägna i Malmöhus län, har under vart och ett av de båda senaste tillverkningsåren den tillverkade brännvinskvantiteten hållit sig omkring 895,000 liter av normalstyrka och den förbrukade kvantiteten betor omkring 4,500 ton. De tre melassbrännerierna, som likaledes äro belägna i Malmöhus län och av vilka ett äges av aktiebolaget Vin- och spritcentralen och ett av Svenska sockerfabriksaktiebolaget, producerade under motsvarande tid sammanlagt omkring 1,050,000 liter brännvin av normalstyrka och avverkade inemot 2,000 ton melass.

Såväl bet- som melassbrännvinet är av sämre kvalitet än potatisbrännvin och betalas, såsom framgår av de ovan intagna uppgifterna om brännvinspriser, med lägre pris än sistnämnda slag av brännvin. Likväl har det för betbrännvinet bestämda priset varit under senare år av den storlek, att bränneriintressenterna kunnat för de av dem tillhandahållna betorna tillgodogöra sig ett väsentligt fördelaktigare pris än det, som varit gällande vid leverans till sockerfabrik.

Ehuru styrelsen alltjämt i princip intager samma ståndpunkt i fråga om bet- och melassbränneriernas berättigande, vill styrelsen, vad angår melassbrännerierna, åberopa vad ovan vid behandlingen av jästspritfrågan anförts angående konsekvenserna för sockernäringen av att under nuvarande förhållanden inskränka brännvinstillverkning med svensk melass såsom råämne. Med upptagandet av denna fråga synes därför böra anstå.

På grund av vad nu anförts och då kontrollstyrelsen i det föregående avstyrkt i de övriga remitterade motionerna väckta förslag om ändrade författningsbestämmelser i fråga om användningen av sulfitsprit och om tillverkningen av jästbrännvin, finner kontrollstyrelsen tillräckliga skäl för närvarande icke föreligga att förorda det i motionen nr 44 i andra kammaren gjorda utredningsyrkandet.

*Nedläggning
av bet- och
melass-
brännerierna.*

I detta ärendes behandling hava, förutom undertecknad överdirektör, deltagit byråchefen Thulin och tillförordnade byråchefen Almgren, den sistnämnde föredragande.

Stockholm den 9 mars 1932.

C. E. SVENSSON.

Axel Ericson.

Uppgifter angående brännvinstillverkningen.

Tillverkningsår	Lantbruksbrännerier						Jästbrännerier					Sulfitbrännerier							
	An- tal	Använda råämnena				Tillv. brännv. milj. l. n. st.	An- tal	Använda råämnena		Till- verkad jäst. ton	Tillv. brännv. milj. l. n. st.	Utbyte lit. brännv. pr 100 kg. jäst	An- tal	Tillv. brännv. milj. l. n. st.	Utlämnad ⁵ sulfitsprit milj. l. n. st. till				
		Spann- mål ton	Potatis ton	Betor ton	Melass ton			Spann- mål ton	Melass ton						A. B. Vin- o. sprit- centr.	A. B. Skatte- fri sprit	Motor- alkohol	Export	
1912/13	131	14,361	115,014	9,965	2,748	37.18	9	9,155		3,333	3.84	115.2	3	4.81					
1913/14	130	8,321	133,605	10,294	3,223	38.80	9	9,422		3,450	4.08	118.8	3	3.77					
1919/20	101	2,630	41,846	—	—	12.86	8	14,049	3,573	5,288	6.81	119.8	21	11.67	9.57	10.99	0.03	7.84	
1920/21	105	15,414	63,798	—	5,893	27.18	8	13,807	4,170	5,204	7.35	141.2	21	14.46	0.12	1.02	0.04	12.19	
1921/22	107	4,022	62,933	5,402	2,046	18.56	8	14,957	4,260	5,550	8.18	147.4	20	13.89	0.78	1.95	0.19	6.81	
1922/23	104	2,508	36,884	—	758	9.91	8	12,344	5,910	5,724	6.24	109.0	14	5.02	1.14	2.62	0.54	2.39	
1923/24	108	9,990	38,852	2,332	1,465	15.28	8	7,177	8,159	6,050	4.50	74.4	7	5.56	2.08	6.04	0.74	2.12	
1924/25	109	17,158	52,970	3,710	1,615	23.32	6	4,849	10,121	6,377	3.50	54.9	11	11.24	1.71	6.01	1.94	2.09	
1925/26	109	6,402	87,719	5,038	1,918	24.98	6	1,765	13,987	6,778	3.50	51.6	12	14.15	1.81	6.68	5.03	1.86	
1926/27	109	5,105	81,059	4,660	1,870	23.05	6	132	19,821	7,984	4.65	58.2	12	15.06	1.84	4.47	7.18	2.45	
1927/28	109	17,516	38,076	4,111	1,579	19.96	6	34	20,554	8,470	4.77	56.8	12	13.94	1.17	5.69	5.89	1.98	
1928/29	108	11,946	67,875	4,917	1,256	23.65	6	—	² 19,463	8,707	4.87	55.9	13	21.28	2.75	6.78	8.99	2.11	
1929/30	109	5,625	¹ 78,595	4,581	1,942	24.05	6	—	³ 17,540	8,682	5.12	59.0	18	28.24	2.27	8.41	14.29	1.81	
1930/31	109	5,601	84,313	4,360	1,945	24.05	6	—	⁴ 17,485	8,805	5.22	59.8	18	28.40	3.11	9.01	16.84	0.27	

¹ På grund av felaktighet i primärmaterialet har denna siffra korrigerats i jämförelse med motsvarande uppgift i »Accispliktiga Näringar 1929/1930».

², ³ och ⁴ Därjämte resp. 20, 976 och 709 ton råsocker.

⁵ Uppgifterna om utlämnad sulfitsprit för tiden 1919/20—1925/26 avse kalenderåren 1920, 1921 etc.

Bilaga II.

Till Kungl. Kontrollstyrelsen.

Genom remiss den 8 februari 1932 har kungl. styrelsen anhållit om Aktiebolaget Vin- & Spritcentralens yttrande över de vid innevarande års riksdag väckta motionerna nr 244 i första kammaren och nr 342 i andra kammaren samt nr 44 och 359 i sistnämnda kammare.

Bolaget, som icke anser sig böra taga ställning till de i motionerna framställda förslagen utan allenast lämna de sakliga uppgifter, som kunna tjäna till ett bedömande av de i motionerna behandlade frågor, i den mån de beröra bolagets verksamhet, tillåter sig med anledning av remissen anföra följande.

Motionerna nr 244 i första (av hrr Nilsson, Alexander m. fl.) och nr 342 i andra kammaren (av hr Nilsson i Bonarp m. fl.) angående förbud mot att använda sulfitsprit till beredning av för förtäring avsett brännvin.

Enär motionerna avse ändring av 13 § 3 mom. i 1917 års rusdrycksförsäljningsförordning, skola här några uppgifter lämnas rörande tillkomsten av detta lagrum.

Sedan tekniken under första årtiondet av 1900-talet visat, att möjlighet förelåg att ur avfallslut vid sulfitcellulosatillverkningen framställa sprit, ändrades genom beslut vid 1910 års riksdag brännvinstillverkningsförordningen i syfte att möjliggöra en dylik produktion. Denna erhöi emellertid i början icke någon större omfattning, vilket föranledde olika förslag i riksdagen till förändrade bestämmelser i lagstiftningen, varvid man bland annat tänkte sig den lösningen, att sulfitsprit skulle få användas vid beredning av för förtäringsändamål avsett brännvin. Dessa förslag vunno emellertid tillsvidare intet gehör, och ända till år 1919 torde omfattningen ha byggt på den grundsatsen, att sulfitspriten borde komma till användning endast för tekniska ändamål i skattefri form, samt att jordbruksproduktsspriten borde avses dels för förtäring, dels för de tekniska ändamål, till vilka skattefri sprit ej kunde användas, dels ock i begränsad myckenhet i skattefri form för tekniska ändamål.

I framställning till 1919 års riksdag föreslog Kungl. Maj:t en utvidgning av sulfitsprits användningsområde på sådant sätt, att den för tekniska och andra särskilda ändamål använda beskattade sprit, som framställts ur jordbruksprodukter, skulle ersättas med beskattad sprit, tillverkad av sulfitlut. Motivet angavs emellertid icke vara att tillgodose sulfitspritsfabrikanternas intresse, utan åsyftades i stället att möjliggöra tillhandahållandet av billigare sprit av god kvalitet för de tekniska ändamål, till vilka beskattad sprit måste användas — något som under rådande förhållanden, då den tillgängliga beskattade jordbruksproduktsspriten var

mycket dyr, syntes särskilt erforderligt. En med anledning av detta Kungl. Maj:ts förslag väckt motion innehöll ett betydligt längre syftande förslag, avseende att öppna möjlighet för användande av sulfitsprit för förtäringssändamål. Riksdagen fann det i motionen väckta förslaget förtjäna beaktande, men ville på grund av åtskilliga erinringar, som väckts däremot, icke lämna ett permanent medgivande till sulfitsprits användande till förtäringssändamål. Ifråga om befogenheten för Kungl. Maj:t att föreskriva villkor för den beskattade och renade sulfitsprits användande, ävensom att bestämma den mängd, som skulle få disponeras förutsatte riksdagen, att vid utövningen av dessa befogenheter tillsåges dels att sulfitspriten tillhandahölls utan föroreningar, dels att icke större mängd disponerades än vad som kunde anses utgöra överskott utöver vad som erfordrades för de i förordningen angående handel med skattefri sprit avsedda ändamål.

I de med anledning av detta riksdagsbeslut den 6 juni 1919 utfärdade författningarna, vilka erhöles giltighet till och med den 30 juni 1920, föreskrevs, att partihandlare med skattefri sprit skulle äga till den, som till avsalu bedreve rening av brännvin, försälja ur avfallslut vid sulfitcellulosatillverkning framställd sprit, som ej denaturerats. Denna försäljning finge dock endast ske under de villkor och till den myckenhet, som Kungl. Maj:t bestämde. Dessa särskilda samtidigt utfärdade bestämmelser inneburo i huvudsak, att, därest, sedan behovet av sprit för vissa tekniska ändamål kunde anses tillgodosett, överskott uppstode av cellulosasprit, partihandlare med skattefri sprit ägde hos Kungl. Maj:t göra ansökan om tillstånd att få försälja dylikt överskott till den, som till avsalu bedreve rening av brännvin. På grund av dylik ansökan skulle Kungl. Maj:t efter kontrollstyrelsens hörande bestämma vilken myckenhet, som finge renas, ävensom till vilket reningsverk försäljning finge äga rum. Brännvin, som framställts genom rening av sulfittråsprit, finge ej från reningsverk försäljas, med mindre kontrollstyrelsen efter verkställda prov funnit brännvinet ha den renhetsgrad, att det utan vidare kunde tillhandahållas för förbrukning. Reningsverket skulle för sådant ändamål vara skyldigt att tillhandaga kontrollstyrelsen med prov på olika vid sprits rening erhållna fraktioner.

Det i 1919 års författningar lämnade temporära medgivandet förlängdes sedermera till och med den 30 juni 1925. I det yttrande med förslag till ordnandet efter nämnda tid av dessa spörsmål, som kungl. styrelsen avgav den 21 februari 1925, utvecklades skälen för, att frågan borde definitivt regleras, varvid särskilt framhölls, att med hänsyn till sulfitbrännvinets renhetsgrad numera inga betänkligheter kunde resas mot, att permanent tillstånd lämnades till sulfitsprits användande för förtäringssändamål.

Sedan de temporära bestämmelserna erhållit förlängd giltighet för ytterligare fem år till och med den 30 september 1930, återupptog kungl. styrelsen frågan i sitt yttrande den 20 november 1925 med förslag till ny brännvinstillverkningsförordning. Styrelsen framhöll däri, att frågan om sulfitsprits försäljning till reningsverk nu borde definitivt regleras. Hittills hade beträffande dylik försäljning gällt som villkor, att behovet av sprit för de tekniska ändamål, som avsåges i förordningen angående handel med skattefri sprit, först skulle vara tillgodosett, innan överskottet av sulfitsprit finge försäljas till reningsverk. Kungl. Maj:t hade på grund härav haft att för varje år bestämma den myckenhet, som fått försäljas. Denna föreskrift borde även framgent bibehållas, så att partihand-

Tab. 1. Spritcentralens försäljning av

Å r	K o n s u m t i o n s b r ä n n -			
	av jordbruksprodukter		av sulfitsprit	
	1,000-tal lit. 50 %	%	1,000-tal lit. 50 %	%
1922.....	14,235	97.5	363	2.5
1923.....	15,650	98.9	172	1.1
1924.....	17,295	99.4	100	0.6
1925.....	18,245	99.6	72	0.4
1926.....	18,199	99.7	55	0.3
1927.....	18,365	99.8	45	0.2
1928.....	19,002	99.7	49	0.3
1929.....	19,490	99.0	193	1.0
1930.....	19,675	96.3	752	3.7
1931.....	19,600	93.5	1,373	6.5

Tab. 2. Lantbruksbränneriernas brännvinsproduktion

Å r	Tillverkat brännvin i 1,000-tal lit. 50 % av					spannmål	
	potatis	betor	melass	majs	summa	dt.	%
1924/1925	22,412	—	980	—	23,392	171,580	22.7
1925/1926	23,981	—	1,112	—	25,093	64,020	6.3
1926/1927	21,211	838	1,012	—	23,061	51,055	5.5
1927/1928	18,021	701	879	377	19,978	175,160	28.8
1928/1929	22,039	920	703	—	23,662	119,463	13.8
1929/1930	22,099	896	1,049	—	24,044	56,248	4.2

lare med rusdrycker hade att hos Kungl. Maj:t årligen söka tillstånd till inköp av sulfitsprit. Däremot fasthölls icke vidare vid skyldigheten för reningsverket att låta det av sulfitsprit framställda brännvinet provas av kungl. styrelsen. I överensstämmelse härmed föreslogs ett tillägg till § 13 i 1917 års rusdrycksförsäljningsförordning av det innehåll, dess nuvarande, i motionerna återgivna tredje moment angiver. Detta förslag framlades av Kungl. Maj:t för 1926 års riksdag i samband med proposition om ny brännvinstillverkningsförordning och vann riksdagens bifall. Förordning i ämnet utfärdades den 11 juni 1926.

Nu gällande bestämmelser innehålla sålunda alltså den föreskriften, att Spritcentralen skall hos Kungl. Maj:t begära tillstånd till inköp av sulfitsprit, varvid Kungl. Maj:t äger rätt att fastställa såväl kvantitet som övriga villkor. Hittills har emellertid Kungl. Maj:t utan särskilda villkor medgivit bolaget rätt att inköpa den mängd av varan, som bolaget angivit i sin ansökan.

brännvin och sprit åren 1922—1931.

v i n		S p r i t f ö r t e k n i s k t b r u k							
		S u m m a		av jordbruksprodukter		av sulfitsprit		s u m m a	
		1,000-tal lit. 50 %	%	1,000-tal lit. 50 %	%	1,000-tal lit. 50 %	%	1,000-tal lit. 50 %	%
14,598	100.0	4,793	91.2	465	8.8	5,258	100.0		
15,822	100.0	5,157	84.7	928	15.3	6,085	100.0		
17,395	100.0	3,915	72.8	1,464	27.2	5,379	100.0		
18,317	100.0	3,873	74.1	1,357	25.9	5,230	100.0		
18,254	100.0	3,833	73.8	1,359	26.2	5,192	100.0		
18,410	100.0	4,102	75.9	1,302	24.1	5,404	100.0		
19,051	100.0	4,230	79.5	1,091	20.5	5,321	100.0		
19,683	100.0	3,664	73.2	1,342	26.8	5,006	100.0		
20,427	100.0	3,095	63.6	1,768	36.4	4,863	100.0		
20,973	100.0	3,528	64.7	1,927	35.3	5,455	100.0		

och råvaruförbrukning åren 1924/1925—1929/1930.

A n v ä n d a r ä ä m n e n i d e c i t o n									
potatis		betor		melass		diverse		summa	
dt.	%	dt.	%	dt.	%	dt.	%	dt.	%
529,702	70.0	37,096	4.9	16,146	2.1	2,430	0.3	756,954	100.0
877,193	86.1	50,384	5.0	19,179	1.9	4,307	0.4	1,015,083	100.0
810,590	87.4	46,603	5.0	18,703	2.0	746	0.1	927,697	100.0
375,080	61.6	41,106	6.8	15,785	2.6	1,432	0.2	608,563	100.0
678,753	78.7	49,172	5.7	12,556	1.5	2,676	0.3	862,620	100.0
1,221,342	90.9	45,814	3.4	19,424	1.5	472	0.0	1,343,300	100.0

Närmare uppgifter rörande bolagets försäljning av brännvin och sprit av dels sulfitsprit dels sprit av jordbruksprodukter under de senaste tio åren meddelas i tab.

Tabellen visar, att, medan sulfitsprit under större delen av den här avsedda perioden i avsevärd utsträckning användes för framställning av sprit för tekniskt bruk, det först är under de båda sista åren denna vara i någorlunda nämnvärd omfattning ifrågakommit för beredning av konsumtionsbrännvin. Av den råvara, av vilken sprit för tekniskt bruk framställs, ha under åren 1924—1929 20—27 % utgjorts av sulfitsprit. För åren 1930—1931 har denna proportion stegrats till 35—36 %, således till över en tredjedel. För konsumtionsbrännvinet har användningen av sulfitsprit under åren 1924—1929 varit praktiskt taget betydelselös. Men de båda sista åren förete starkt stigande siffror, så att år 1931 6.5 % av råvaran för driksspriten utgjordes av sulfitsprit. Likväl är kvantiteten av denna förbrukning tillsvidare obetydlig, om den jämföres med den

mängd råvara, som kommer på av jordbruksprodukter framställd sprit. Ett förbud mot användande av sulfitsprit till beredning av för förtäring avsett brännvin skulle under år 1931 ha ökat bolagets försäljning av jordbruksproduktssprit med endast omkring 1.4 miljoner normalliter. Enligt tablån har denna försäljning, trots ökningen av sulfitbrännvinskonsumtionen, stegrats sedan år 1922 med cirka 5.4 miljoner normalliter.

Vid bedömande av det ifrågasatta förbudets verkningar må icke förbises, att under åtskilliga år med svag skörd av bränneripotatis det förekommit, att potatisbrännerierna, för att kunna fullgöra de åtagna leveranserna till bolaget, måst i betydande utsträckning taga sin tillflykt till bränning av spannmål i stället för potatis. Såsom närmare framgår av omstående tablå (tab. 2), har under tre av de sex kampanjerna 1924/1925—1929/1930 användningen av spannmål varit relativt avsevärd. Under det att den för bränningen normalt erforderliga inmäskningen av spannmål synes hålla sig omkring 5 % utgjordes år 1927/28 ej mindre än 29 % av de för bränningen förbrukade råvarorna av spannmål, och motsvarande siffror för åren 1924/25 och 1928/29 voro respektive 23 och 14 %. Förstnämnda år var potatistillgången till och med så klen, att särskild bränning av utländsk spannmål (majs) måste tillgripas, för att den överenskomna leveransen av 20 miljoner liter brännvin — den lägsta under denna period förekommande — skulle kunna fullgöras. Under innevarande kampanj, då ej heller mer än 20 miljoner liter brännvin kontraherats, har enligt uppgift potatistillgången ånyo varit relativt knapp, medförande en ökad brännvin av spannmål.

På grund av nu påpekade förhållanden synes den ökning av lantbruksbränneriernas råbrännvinsproduktion, till vilken motionärernas förslag syftar, ej med visshet kunna antagas komma att betyda ökad användning av potatis. I vad mån potatisodlarnas intressen överhuvud skulle gynnas efter en bredare måttstock, om vid nu rådande organisation av brännerihanteringen en ökad bränning av lantbruksprodukter komme till stånd, är ett spörsmål, som icke torde kunna ses helt utan samband med det i den härefter behandlade motionen nr 44 i andra kammaren framförda påståendet om förekomsten av ett allmänt missnöje bland jordbrukarna i potatisdistriktet med den ordning, i vilken leveranserna till brännerierna ske.

Slutligen må erinras om, att den ökade konsumtionen av cellulosa-brännvin beror, utom på vunnen visshet om varans renhet, även på det relativt billiga priset. På grund av bolagets lägre inköpskostnad för sulfitsprit — skillnaden vid jämförelse med priset på potatisbrännvin var år 1931 omkring 9 öre per normalliter — har cellulosa-brännvinet kunnat i detaljhandeln säljas till ett pris, som med 15—25 öre per liter understiger motsvarande pris på brännvin av jordbruksprodukter.

Motion nr 44 i andra kammaren (av hr Björklund m. fl.) angående utredning rörande möjligheterna att omlägga brännerirörelsen på sådant sätt, att de av rörelsen härflytande fördelarna kunna komma den jordbrukande befolkningen i de av rörelsen berörda orterna mera allmänt tillgodo.

Motionen berör i huvudsak förhållandet mellan potatisbrännerierna och deras leverantörer av potatis och avser sålunda frågor, om vilka bolaget, som i huvudsak blott är bränneriernas avnämare, i denna egenskap icke

kan ha någon närmare kännedom. Rörande vissa i motiveringen upptagna spörsmål av mera allmän natur vill bolaget emellertid göra några påpekanden.

Enligt motionen skulle en viktig anledning till det missnöje, motionärerna förklara vara rådande bland jordbrukarna i de potatisodlande landskapen vara att söka i den omständigheten, att vid prissättningen på brännvin lades till grund ett pris på potatis, som »i allmänhet är så högt, att det med ungefär 1 krona per hektoliter överstiger vad som t. ex. kan erhållas för potatis, avsedd för tillverkning av stärkelse». Det är troligt, att denna uppgift i stort sett är riktig, och dess sannolikhet styrkes av det av motionärerna påpekade förhållandet, att det vid prissättningen fastställda potatispriset av jordbrukarna betraktas såsom synnerligen fördelaktigt. Det är med tillfredsställelse bolaget konstaterar tillvaron av denna uppfattning, varav bland annat den slutsatsen kan dragas, att de klagomål rörande prissättningen, som nästan i regel pläga höras under tiden närmast efter dess verkställande och som just gälla kalkylens viktigaste element, nämligen potatispriset, icke synas vara representativa för den mening, som lysas av den potatisodlande befolkningen i dessa provinser.

I sådant samband förtjänar påpekas, att priset på råbrännvinet hittills icke, såsom motionärerna synas förutsätta, vid något tillfälle fastställts genom anlitande av den av Kungl. Maj:t tillsatta prisnämnden. Under de tre sista åren har prissättningen skett vid fri förhandling mellan representanter för Sveriges bränneriidkareförening och bolaget. Under alla föregående år av Spritcentralens verksamhet utgjordes den prissättande korporationen av en för övrigt alltjämt såsom alternativ till den fria förhandlingen förutsedd delegation, i vilken nämnda båda parter voro företrädare och som dessutom bestod av tre opartiska ledamöter, av vilka en utsågs av vardera parten och den tredje av de sålunda valda. Det bör även understrykas, att då en på motsvarande sätt sammansatt delegation bestämt potatispriset under en lång följd av år före Spritcentralens tillkomst, den monopolisering på rusdryckshandelns område, som tillvaron av Spritcentralen representerar och som i motionen omnämnes, i dessa viktiga avseenden icke föranlett någon förändring.

Motionärerna anse sig ha funnit den betydelsefullaste saken till det påstådda missnöjet bland potatisodlarna däri, att jordbrukarna »i allmänhet» icke finge leverera potatis till bränneriet i orten och att, om andra jordbrukare än delägare i bränneri eller av dessa gynnade personer finge tillfälle till leverans, priserna för dessa på olika sätt pressades under vad delägarna eller, såsom det också uttryckes, »det privilegierade fåtalet» erhöle för sina leveranser. I vad mån denna skildring svarar mot de faktiska förhållandena undandrager sig vårt bedömande. Bolaget vill emellertid påpeka, att, enligt en av bolaget föreslagen särskild överenskommelse med bränneriidkareföreningen, denna under de sista åren ålagt samtliga sina medlemmar (brännerierna) att för all mottagen potatis betala det i kalkylen fastställda priset. Bolaget, som icke bedriver någon potatisodling, har följt samma grundsats vid sitt eget råbränneri i Rödåled.

De förslag till åvägabringande av en enligt motionärernas mening bättre ordning, vilka skymta i motionens slut, synas syfta till dels en ökning av potatisbrännvinet på övriga råbrännvinsslags bekostnad, dels ock en omgruppering eller »koncentration» av brännerierna till de bästa potatisdistrikten.

I fråga om dessa förslag må här allenast påpekas, att spörsmålet om en begränsning av jästsprittillverkningen samt av användningen av sulfitsprit utgör det särskilda ämnet för de övriga av remissen berörda motionerna och sålunda närmare behandlas i samband med yttrandet om dem. Vad beträffar det ifrågasatta upphörandet av melass- och sockerbetsbränningen, så må erinras, att bolagets årliga inköp av dessa båda brännvinsslag i genomsnitt för den senaste femårsperioden uppgått till endast 1.7 miljoner liter 50 % eller 8 % av de samtidiga inköpen av potatisråbrännvin.

Tanken att koncentrera brännerierna till de bästa potatisdistrikten är av vida mera vittutseende art än övriga förslag. Den berör icke blott frågan om den utsträckning, i vilken man vid behandlingen av dessa spörsmål anser sig kunna bortse från brännerirörelsens betydelse såsom producent av drank, ett av de näringsrikaste och billigaste inhemska fodermedlen, och dess tillhandahållande åt största möjliga antal jordbrukare, utan även spörsmålet om denna industris organisation överhuvud samt dess tekniska standard. Vid olika tillfällen har från bolagets sida den uppfattningen framförts, att ur teknisk och ekonomisk synpunkt brännerihanteringen effektivitet skulle kunna i hög grad stegras, om rörelsen bedreves i väsentligt färre och större enheter än nu är fallet. Redan det försök i liten skala, som gjorts vid bolagets bränneri i Rödaled, har visat, att på detta område mycket är att vinna genom anordnandet av driften enligt rationellare metoder än dem, som i allmänhet följas vid jordbruksbrännerierna. Bolagets påpekanden i dessa avseenden ha emellertid i regel mötts med invändningen, att en omorganisation i antydd riktning dels skulle kräva större kapitalinvestering än som motsvarade jordbrukarnas förmåga och dels riskera den stora fördelen av mera allmänt fördelad potatisodling för brännvinsbränning samt därmed förenad tillgång till drank. Inför denna argumentering har bolaget ansett sig böra tillsvidare avstå från att till närmare dryftande återupptaga de här berörda problemen.

Motion nr 359 i andra kammaren (av hr Hammarlund) angående begränsning av jästfabrikernas brännvinstillverkning.

Enligt denna motion skulle resultatet av den begränsning i tillverkningsrätten, som genom 1926 års riksdags beslut fastställts för jästbrännerierna, ha blivit en stark ökning av det producerade jästbrännvinet.

I nedanstående tablå lämnas uppgifter angående tillverkningen av jäst- råbrännvin under tillverkningsåren 1 oktober 1922/30 september 1923— 1 oktober 1930/30 september 1931.

	Tillverkat jästbrännvin	Tillverkad jäst	Utvunna liter 50 % bränn- vin per 100 kg. ren jäst %
	1,000 lit. 50%	1,000 kg.	
1922/23.....	6,238	5,724	108.9
1923/24.....	4,500	6,050	74.4
1924/25.....	3,500	6,377	54.9
1925/26.....	3,498	6,778	51.6
1926/27.....	4,648	7,984	58.2
1927/28.....	4,766	8,470	56.3
1928/29.....	4,872	8,707	56.0
1929/30.....	5,118	8,682	58.9
1930/31.....	5,219	8,805	59.3

Av dessa siffror framgår, att brännvinskvantiteten ökats efter år 1925/1926, om jämförelsen avser de närmast föregående åren. Härvid bör likväl erinras om, att tillverkningen de tre åren 1923/1924—1925/1926 var begränsad genom särskilda, varje år fattade riksdagsbeslut: år 1923/1924 till 4.5 miljoner samt åren 1924/1925 och 1925/1926 till 3.5 miljoner normalliter. När 1926 års riksdag beslutade medgiva jästbrännvinsproduktion i proportionen 60 liter per 100 kilogram jäst, så innebar detta en höjning vid en jämförelse med de båda sistförflutna åren, då motsvarande proportion varit respektive omkring 55 och 52 liter. I jämförelse med tillverkningen under åren före 1924/1925 och särskilt före 1923/1924 betydde, såsom av tablån framgår, den av riksdagen år 1926 genomförda regleringen däremot en avsevärd begränsning. Efter denna tid har ökning av jästsprit-tillverkningen icke framträtt förrän under de båda sista åren. Spänningen mellan periodens första och sista år (mellan 1926/1927 och 1930/1931) utgör omkring 12 % och motsvarar i stort sett samtida ökningen av jästproduktionen.

Stockholm den 26 februari 1932.

Aktiebolaget Vin- & Spritcentralen.

ERNST LYBERG.

M. Marcus.